

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Náhradní rodinná péče

Substitute family care

Barbora Zelenková

Vedoucí práce: PhDr. Veronika Blažková, Ph.D.

Studijní program: Výchova ke zdraví se zaměřením na vzdělávání

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Náhradní rodinná péče potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Prohlašuji, že jsem při její tvorbě nepoužila nástrojů umělé inteligence jiným způsobem, než je uvedeno ve vyjádření, které je součástí textu práce. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 14.4.2025

.....

Ráda bych vyjádřila své upřímné poděkování PhDr. Veronice Blažkové, Ph.D. za její odborné vedení a cenné rady, které mi poskytla při zpracování této bakalářské práce. Zároveň bych také chtěla poděkovat respondentům za jejich ochotu a sdílení osobních zkušeností, které významně přispěly k realizaci této práce.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá současnou náhradní rodinnou péčí v České republice, přičemž jejím cílem je hlubší porozumění fungování tohoto systému a objasnění hlavních rozdílů mezi jednotlivými formami náhradní péče. Práce se rovněž zaměřuje na problematiku a rizika, která mohou při poskytování náhradní péče nastat.

Teoretická část vymezuje základní pojmy související s náhradní rodinnou péčí a poskytuje přehled jejích jednotlivých forem. Zároveň se věnuje institucionální výchově jako alternativě k rodinné péči. Praktická část je postavena na kvalitativním výzkumu ve formě případové studie dvou rodin, které prošly procesem osvojení, dítě si adoptovaly a nyní ho vychovávají. Data byla získána prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s adoptivními rodiči.

Výsledky výzkumu přinášejí cenné poznatky o průběhu osvojení, o zkušenostech a výzvách, kterým tyto rodiny čelí. V závěrečné části práce dochází k analýze a vyhodnocení získaných poznatků, také je zde poukázáno na význam náhradní rodinné péče pro dítě. Práce tak může sloužit jako podklad pro odborníky i širokou veřejnost se zájmem o tuto problematiku.

KLÍČOVÁ SLOVA

Náhradní rodinná péče, osvojení, pěstounská péče, poručnictví, ústavní výchova

ABSTRACT

This bachelor's thesis focuses on the current state of substitute family care in the Czech Republic, aiming to provide a deeper understanding of how this system functions and to clarify the main differences between the various forms of substitute care. The thesis also addresses the challenges and risks that may arise in the provision of substitute care.

The theoretical part defines key concepts related to substitute family care and provides an overview of its different forms. Additionally, it examines institutional care as an alternative to family-based care. The practical part is based on qualitative research in the form of a case study of two families that have undergone the adoption process, adopted a child, and are now raising it. Data were collected through semi-structured interviews with adoptive parents.

The research findings offer valuable insights into the adoption process, as well as the experiences and challenges these families face. The final section of the thesis analyzes and evaluates the gathered data and highlights the significance of substitute family care for the child. This work can serve as a resource for professionals and the general public interested in this issue.

KEYWORDS

Substitute family care, adoption, foster care, guardianship, institutional care

Obsah

Úvod	7
1 Rodina.....	8
1.1 Funkce rodiny.....	8
1.2 Kategorizace rodin z hlediska funkčnosti.....	8
2 Náhradní péče	9
3 Náhradní rodinná péče.....	10
3.1 Formy náhradní rodinné péče	10
4 Svěření do péče jiné osoby než rodiče	11
4.1 Proces svěření do péče jiné osoby	11
5 Osvojení.....	12
5.1 Druhy osvojení	13
5.2 Podmínky pro osvojení.....	14
5.3 Předadopční péče.....	15
5.3.1 Výjimky předadopční péče.....	15
5.4 Mezinárodní osvojení	16
6 Poručenství v péči	17
7 Pěstounská péče	18
7.1 Pěstounská péče na přechodnou dobu	20
8 Opatrovnictví	21
9 Ústavní péče.....	22
9.1 Druhy zařízení ústavní péče	22
9.1.1 Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc	23
9.1.2 Školská zařízení.....	23
9.2 Hostitelská péče jako forma podpory dětí v institucionální výchově.....	25

10	Empirická část	26
10.1	Metody empirického šetření	26
10.2	Výzkumné otázky	27
10.3	Výzkumná technika	28
10.4	Výzkumný soubor.....	30
10.4.1	Rodina Terezky.....	30
10.4.2	Rodina Adámka	31
10.5	Analýza a komparace získaných dat.....	32
	Závěr.....	48
	Seznam použitých informačních zdrojů	49
	Seznam příloh.....	52

Úvod

Náhradní rodinná péče je v dnešní době stále velmi aktuální, řešené a důležité téma, o kterém by se mělo více mluvit. Rodina je pro dítě nenahraditelným prostředím, ve kterém získává bezpečí, lásku a podporu nezbytnou pro zdravý vývoj. Bohužel ne každé dítě má možnost vyrůstat ve své biologické rodině, a proto je nezbytné hledat alternativní způsoby péče, které by mu toto stabilní a láskyplné prostředí zajistily. Jedním z takových řešení je právě náhradní rodinná péče, která nabízí dětem možnost vyrůstat v prostředí blízkém rodinnému životu.

Tato bakalářská práce se věnuje problematice náhradní rodinné péče v České republice. Jejím hlavním cílem je poskytnout hlubší porozumění fungování tohoto systému a objasnit klíčové rozdíly mezi jednotlivými formami náhradní rodinné péče. Součástí práce je rovněž analýza možných problémů a rizik, která mohou v rámci náhradní péče nastat.

Práce se zaměřuje nejen na teoretická východiska, ale také na empirický výzkum v této oblasti. Teoretická část této práce se zaměřuje na právní aspekty náhradní rodinné péče, její jednotlivé formy a specifika, která s nimi souvisejí. Součástí této části je také téma ústavní péče, jež představuje alternativu k náhradní rodinné péči a hraje v systému péče o ohrožené děti významnou roli. Empirická část práce je zaměřena na analýzu konkrétních zkušeností a postojů dvou rodin, které si prošly procesem osvojení, dítě si adoptovaly a teď ho vychovávají. V empirické části je využita technika kvalitativního výzkumu, konkrétněji případové studie a rozhovoru.

1 Rodina

Rodina představuje základní sociální jednotku, která hraje klíčovou roli ve formování osobnosti jedince, jeho psychického vývoje, zrání a schopnosti začlenit se do společnosti. Rodinné prostředí působí nejen na rozvoj intelektuálních schopností dítěte, ale také na emoční stabilitu a sociální adaptabilitu. Jedním z nejvýznamnějších faktorů formujících osobnost jedince je kvalita a stabilita citových vazeb v rodině. Harmonické rodinné prostředí je charakterizované vzájemnou důvěrou, podporou a respektující komunikací, toto prostředí celkově přispívá k zdravému emočnímu vývoji dítěte (Veselá, 2005).

1.1 Funkce rodiny

Podle J. Dvořáčka má rodina tři základní funkce. První z nich je **funkce biologická**, jejímž primárním úkolem je zajištění reprodukce a biologického přežití jedince, což je nezbytné pro zachování kontinuity lidské společnosti. Další je **funkce ekonomická**, která spočívá v zabezpečení materiálních a finančních potřeb členů rodiny, čímž přispívá k jejich sociální stabilitě a ekonomické soběstačnosti. Třetí klíčovou funkcí je **funkce výchovná**. Rodina hraje nezastupitelnou roli v procesu socializace dítěte, kdy mu předává základní hodnoty, normy a vzorce chování. Tyto aspekty jsou zásadní nejen pro individuální rozvoj dítěte, ale také pro fungování celé společnosti (Dvořáček, 2009).

1.2 Kategorizace rodin z hlediska funkčnosti

J. Dvořáček klasifikuje rodiny podle míry plnění základních funkcí do několika kategorií. První kategorií je **funkční rodina**, která řádně naplňuje své povinnosti a pozitivně přispívá k optimálnímu psychosociálnímu vývoji dítěte. Tento typ rodin bývá nejběžnější. Další kategorií je **problémová rodina**, ve které se objevují méně závažné výchovné komplikace, jež však mohou ovlivnit zdravý vývoj dítěte. Pokud jsou v rodině přítomny vážné výchovné problémy, hovoříme o **rodině dysfunkční**. Tento stav často vyžaduje intervenci orgánů sociálně-právní ochrany dětí nebo jiných specializovaných institucí. Nejzávažnějším případem je **afunkční rodina**, kde dochází k natolik zásadnímu selhání základních funkcí, že je ohrožen zdravý vývoj dítěte. V krajních situacích může dojít k omezení rodičovských práv a povinností na základě soudního rozhodnutí, případně až k odebrání dítěte a jeho umístění do ústavní či náhradní rodinné péče (Dvořáček, 2009).

2 Náhradní péče

Náhradní péče je forma péče o děti, které nemohou vyrůstat ve své biologické rodině. Optimální výchova dítěte by měla primárně probíhat v rodinném prostředí, avšak některé děti nemají tu možnost. V případě, že dítě nemá možnost vyrůstat v rámci biologické rodiny, má právo na náhradní výchovu. Tato forma výchovy může být realizována prostřednictvím náhradní rodinné péče nebo ústavní péče. Hlavní rozdíl spočívá v tom, kdo je pověřen péčí o dítě. Zatímco v případě ústavní péče je dítě svěřeno do péče instituce, dítě v náhradní rodinné péči je svěřeno do péče jiné fyzické osoby (Bubleová a kol, 2011).

Náhradní rodinná péče (NRP) spočívá ve svěřeni dítěte do péče fyzické osoby, která není jeho biologickým rodičem. Tuto roli mohou zastávat osvojitelé, poručníci nebo pěstounské rodiny. Cílem náhradní rodinné péče je poskytnout dítěti stabilní a bezpečné prostředí, které co nejvíce napodobuje tradiční rodinnou strukturu. V ideálním případě se dítě v rámci této péče nejen sociálně, ale i emocionálně rozvíjí a získává citovou oporu, kterou potřebuje pro svůj zdravý vývoj. Zákon o rodině v České republice upřednostňuje náhradní rodinnou péči před ústavní výchovou, protože vyrůstání v rodinném prostředí se považuje za přirozenější a pro dítě prospěšnější. Přesto však v mnoha případech zůstává ústavní péče definitivním nebo dlouhodobým řešením pro děti, které nemohou být umístěny do náhradní rodinné péče.

Ústavní péče představuje druhou možnost náhradní péče a spočívá ve svěřeni dítěte do péče ústavního zařízení. Do této kategorie spadají zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, děti s nařízenou ústavní či ochrannou výchovou nebo děti, které byly do ústavní péče umístěny rozhodnutím rodičů či jiných zákonných zástupců. Mezi tato zařízení patří dětské domovy, dětské domovy se školou, diagnostické ústavy, výchovné ústavy, domovy pro osoby se zdravotním postižením a dříve také kojenecké ústavy. Ústavní péče je tedy obvykle řešením pro děti, u nichž soud rozhodl o nařízení ústavní výchovy, pro děti umístěné do zařízení pro okamžitou pomoc, ale i pro ty, které do ústavní péče svěřili sami rodiče. Přestože je náhradní péče v České republice dobře právně zakotvena, její realizace naráží na různé výzvy, jako je například nedostatek pěstounských rodin, administrativní složitost procesu osvojení nebo omezené kapacity některých zařízení (Bubleová a kol, 2011).

3 Náhradní rodinná péče

„Náhradní rodinná péče je forma péče o děti, kdy je dítě vychovááno „náhradními“ rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině.“ (Matějček, 1999, s. 31)

Náhradní rodinná péče představuje specifickou formu péče o dítě, které z různých příčin nemůže být vychovááno ve své biologické rodině. Jejím primárním cílem je vytvoření stabilního a bezpečného prostředí, jež umožní dítěti optimální podmínky pro jeho fyzický, psychický a sociální vývoj. Do systému náhradní rodinné péče spadají různé formy, mezi ně patří například adopce, pěstounská péče, poručnictví a svěřenecká péče. Základním principem tohoto institutu je ochrana nejlepších zájmů dítěte. Důraz je kladen především na jeho harmonický rozvoj a začlenění do společnosti (Matějček, 1999).

3.1 Formy náhradní rodinné péče

Před podrobnějším přiblížením jednotlivých forem náhradní rodinné péče je vhodné porozumět tomu, které děti nejčastěji vstupují do této péče. V České republice jsou do náhradní rodinné péče obvykle umisťovány děti s tzv. sociálním osiřením. Tyto děti pocházejí z různých prostředí, včetně původních rodin, porodnic, kojeneckých ústavů, dětských domovů, zařízení poskytujících okamžitou pomoc, institucí pro osoby se zdravotním postižením a azylových domů. Důvody pro jejich umístění mohou být různé. Mezi nejčastější důvody patří nepříznivé sociální podmínky, zanedbání povinné péče, zneužívání nebo týrání, neschopnost rodičů poskytnout péči či nemoci nebo úmrtí rodičů.

V současné době v České republice zařazujeme do náhradní rodinné péče tyto formy: (viz. příloha č.1), (Bubleová a kol, 2011, Bubleová, 2013).

- **Svěření do péče jiné osoby než rodiče**
- **Osvojení (adopce)**
- **Poručenství v péči**
- **Pěstounská péče**
- **Pěstounská péče na přechodnou dobu**
- **Poručenství bez péče**
- **Opatrovnictví**

4 Svěření do péče jiné osoby než rodiče

V situaci, kdy rodiče z různých důvodů neplní svou rodičovskou roli a nepečují o dítě, je jedním z prvních institutů náhradní rodinné péče jeho svěření do péče jiné osoby. Při rozhodování o vhodném pečovateli soud zpravidla upřednostňuje osobu z okruhu příbuzných dítěte, avšak může jít i o jinou blízkou osobu, k níž má dítě již vytvořený citový vztah. Tímto opatřením je dítěti umožněno setrvat v původním rodinném prostředí nebo v péči osob, které jsou mu důvěrně známé, což přispívá k jeho psychické stabilitě výchovy. Osoba, které má být dítě svěřeno, musí s tímto rozhodnutím souhlasit a být ochotna převzít odpovědnost za jeho výchovu a péči. Zároveň je nezbytné, aby tato osoba poskytovala záruku řádné výchovy dítěte a byla schopna zajistit jeho harmonický fyzický, psychický a sociální rozvoj (Bubleová a kol, 2011).

Soud určuje rodičům výši výživného s přihlédnutím k jejich finančním možnostem, schopnostem a majetkové situaci a stanoví povinnost hradit výživné pečující osobě. Pečující osoba má právo požadovat výživné stanovené rodičům pro dítě, o které se stará, a zároveň s těmito prostředky nakládat v souladu s potřebami a zájmy dítěte. Soud může způsob nakládání s výživným upravit, například určit, jaká část bude využita na běžné výdaje a jaká část bude spořena pro dítě (Česko, 2012).

4.1 Proces svěření do péče jiné osoby

Žádost o svěření dítěte do péče může být podána soudnímu orgánu osobou, která projevuje zájem o svěření dítěte do své péče. Nicméně soudní orgán může též zahájit řízení o svěření dítěte do péče i bez návrhu, a to na základě iniciativy například obce. Hlavní podmínkou je, aby osoba, do jejíž péče má být dítě svěřeno, s tímto opatřením souhlasila. Dítě může být také svěřeno do společné výchovy manželů. Soudní rozhodnutí vždy stanoví osobám, jimž je dítě svěřeno do výchovy, rozsah jejich práv a povinností vůči dítěti (Bubleová a kol, 2011).

5 Osvojení

Osvojení (adopce) - dle zákona č. 89/2012, Sb., občanský zákoník, § 794 jde o proces, při kterém je přijata cizí osoba za vlastní

Nalezenec – dítě, které bylo odloženo svými biologickými rodiči

Osiřelé dítě – dítě, které ztratilo matku, otce nebo oba rodiče

Osvojenec – dítě (či zletilý), které si osvojí dospělá osoba (osvojitel)

Osvojitel – dospělá osoba, která si osvojuje dítě či dospělého (osvojenec)

Je známo mnoho definic toho, kdo je dítě, ale podle Úmluvy o právech dítěte „*se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.*“ (Novotná a Průšová, 2004)

„*Adopce se v mnohých ohledech liší od narození vlastního dítěte a přitom s sebou obojí nese stejnou radost, trápení i problémy. Vyznat se v tom, co je stejné a co jiné a uvést to do rovnováhy, je pro každého velmi náročný úkol, který má zásadní význam pro zdravý vývoj dítěte.*“ (Bubleová, 2014 cit. podle Archer, 2001, s. 6)

Osvojení neboli adopce, je v České republice nejrozšířenější a nejčastěji realizovanou formou náhradní rodinné péče. Osvojení představuje nejvyšší formu NRP, kde dítě získává v rámci právního systému rovnocenné postavení jako biologické dítě, včetně navázání příbuzenských vazeb s rodinami osvojitelů. Cílem osvojení je poskytnout dítěti stabilní a bezpečné rodinné prostředí, které mu zaručí ochranu a lásku, včetně všech s tím spojených práv a povinností rodičů. Při osvojení přijímají manželé či jednotlivci opuštěné dítě za vlastní a získávají vůči němu stejná práva a povinnosti, jaká náleží biologickým rodičům. Osvojením dochází k vytvoření nového právního a rodinného vztahu, neboť mezi osvojeným dítětem a osvojitelem vzniká právní poměr, jenž odpovídá vztahu mezi rodiči a jejich dětmi. V důsledku osvojení zanikají veškerá vzájemná práva a povinnosti mezi osvojenecem a jeho původní biologickou rodinou. Na základě pravomocného rozhodnutí soudu o osvojení je do knihy narození zapsán osvojitel, případně osvojitelé, čímž je právně potvrzen vznik nového rodinného svazku. Osvojení nelze zrušit po uplynutí tří let (Bubleová, 2014).

Děti vhodné k osvojení jsou zpravidla ty, u nichž se předpokládá příznivý zdravotní a psychosociální vývoj a které mohou být předány do náhradní rodinné péče co nejdříve, ideálně v raném věku. K osvojení je ve většině případů nezbytný souhlas zákonného zástupce dítěte, kterým jsou obvykle jeho rodiče, pokud jim nebyla odňata rodičovská odpovědnost nebo nebyli zbaveni způsobilosti k právním úkonům. Osvojení může být realizováno i v případě, kdy soud vysloví takzvaný kvalifikovaný nezáměr rodičů, tedy situaci, kdy rodiče dlouhodobě neprojevují o dítě žádný zájem. Dále lze dítě osvojit, pokud byli jeho rodiče zbaveni rodičovské odpovědnosti, čímž došlo k jeho právnímu uvolnění pro adopci (Matějček a Koluchová, 2002).

5.1 Druhy osvojení

Osvojení dítěte lze rozdělit na dva základní typy – osvojení zrušitelné a osvojení nezrušitelné. **Zrušitelné osvojení**, někdy označované jako adopce prvního stupně nebo prosté osvojení, znamená, že práva a povinnosti přecházejí na osvojitele, avšak v rodném listě dítěte nadále zůstávají uvedeni jeho biologičtí rodiče. Tento typ osvojení, jak již název napovídá, je možné v budoucnu zrušit, pokud k tomu existují závažné důvody. Přestože osvojením zanikají právní vazby mezi osvojencem a jeho původní rodinou, zrušitelné osvojení ponechává určitou míru flexibility pro případ změny okolností. Tento typ adopce se nejčastěji využívá u dětí mladších jednoho roku, kdy ještě nemusí být zcela jasná dlouhodobá výchovná situace. **Nezrušitelné osvojení**, nazývané také adopce druhého stupně, představuje v praxi častější formu osvojení. Na rozdíl od zrušitelné adopce jsou osvojitelé zapsáni do rodného listu dítěte místo jeho biologických rodičů, čímž dochází k plnému právnímu a sociálnímu přijetí osvojence do nové rodiny. Tento typ osvojení nelze zrušit, což zaručuje dítěti stabilitu a trvalou výchovnou péči. Nezrušitelné osvojení mohou realizovat manželské páry, manžel nebo manželka rodiče dítěte, případně jednotlivci. K tomuto typu osvojení lze přistoupit u dítěte staršího jednoho roku. O udělení osvojení vždy rozhoduje příslušný soud, který posuzuje všechny relevantní okolnosti a postupuje v souladu s nejlepším zájmem dítěte. Cílem celého procesu je zajistit osvojenci stabilní a láskyplné prostředí (Matějček, 1999, Gabriel a Novák, 2008).

„V praxi jsou novorozenci poměrně často osvojováni nejprve zrušitelně a po dosažení jednoho roku věku nezrušitelně.“ (Bubleová a kol, 2011, s. 47)

5.2 Podmínky pro osvojení

Osvojení může být umožněno pouze zletilé svéprávné fyzické osobě, která svým životním stylem, osobními charakteristikami a morálními vlastnostmi splňuje požadavky na osvojení. Tato osoba musí svým způsobem života prokazovat stabilitu, zodpovědnost a schopnost zajistit vhodné prostředí pro výchovu dítěte. Je nezbytné, aby důvody, které vedou k osvojení, byly založeny na opravdovém zájmu o blaho dítěte a nezištné touze mu poskytnout domov plný podpory a lásky. Taková osoba musí být schopna poskytnout osvojovanému dítěti všechny potřebné podmínky pro jeho zdravý a harmonický rozvoj, čímž se zajistí, že se stane dobrým a pečujícím rodičem (Bubleová, 2014).

Podle občanského zákoníku by měl být mezi osvojitelem a osvojencem zachován adekvátní věkový rozdíl, obvykle nejméně šestnáct let. Horní hranice věkového rozdílu zákon nespécifikuje. Rozhodujícími aspekty jsou však individuální charakteristiky každého jedince, včetně jeho fyzických a psychických schopností. Tyto aspekty jsou posuzovány během procesu zprostředkování. Osvojení není povoleno mezi osobami v přímé příbuzenské linii a mezi sourozenci. Toto omezení neplatí v případě náhradního mateřství. Avšak konečné rozhodnutí o vhodnosti osvojení vždy náleží soudnímu posouzení, které zohledňuje zájmy dítěte. Dítě mohou společně osvojit pouze manželé. V případě, že si přeje dítě osvojit pouze jeden z manželů, je zapotřebí souhlas druhého manžela (Bubleová, 2014).

Osvojitelem se může stát i ten, kdo:

- žije sám bez partnera;
- žije ve vztahu bez uzavření manželství;
- může mít vlastní biologické děti;
- má vlastní biologické děti;
- má více dětí přijatých do náhradní rodinné péče;
- má zdravotní problémy, avšak jeho zdravotní stav má příznivou prognózu a neovlivňuje významně jeho schopnost poskytovat péči a výchovu (Bubleová, 2014).
- partner, je-li rodičem dítěte druhý z partnerů, dle novelizace občanského zákoníku účinného od 1.1.2025 (Česko, 2012).

Osvojení dítěte může proběhnout buď se souhlasem biologických rodičů, nebo bez něj, pokud k tomu existují zákonné důvody. V případě osvojení **se souhlasem biologických rodičů** může matka dítěte tento souhlas udělit nejdříve šest týdnů po jeho narození, zatímco otec může dát souhlas okamžitě po narození dítěte. Tento souhlas však není neodvolatelný, rodiče mají možnost jej vzít zpět do tří měsíců od jeho udělení. Pokud biologický rodič nedosáhl věku šestnácti let, nemůže souhlas s osvojením poskytnout, protože není považován za dostatečně způsobilého k rozhodování o tak závažné právní skutečnosti. Existují však situace, kdy může dojít k osvojení **bez souhlasu biologických rodičů**. Takový souhlas není vyžadován, pokud byl rodič zbaven rodičovské odpovědnosti, není schopen projevit svou vůli nebo se nachází na neznámém místě, které se soudu nepodařilo zjistit. V těchto případech je osvojení možné na základě rozhodnutí soudu, který přihlíží k nejlepšímu zájmu dítěte. Kromě souhlasu biologických rodičů se při osvojení zohledňuje také **vyjádření samotného dítěte**. Pokud je osvojované dítě starší dvanácti let, musí s osvojením souhlasit. Výjimkou jsou případy, kdy dítě není schopno plně posoudit důsledky svého souhlasu, například z důvodu zdravotního stavu či jiných závažných okolností. Celý proces osvojení je tedy podřízen pečlivému právnímu posouzení a zajištění podmínek, které jsou v nejlepším zájmu dítěte (Bubleová, 2014).

5.3 Předadopční péče

Před vydáním soudního rozhodnutí o osvojení musí být dítě svěřeno do péče budoucího osvojitele na dobu nejméně šesti měsíců, přičemž veškeré náklady spojené s touto péčí hradí budoucí osvojitel. Tento proces je znám jako předadopční péče a slouží k tomu, aby bylo zajištěno, že osvojitelé a dítě mají dostatečný čas na vzájemné přizpůsobení a vytvoření stabilního vztahu (Bubleová a kol, 2011).

5.3.1 Výjimky předadopční péče

Pokud budoucí osvojitel o dítě již pečoval na základě pěstounské péče, poručenské péče, nebo pokud dítě bylo svěřeno do jeho výchovy na základě rozhodnutí soudu nebo jiného oprávněného orgánu, podmínka předadopční péče před osvojením se nevyžaduje. Je však nezbytné, aby tato osobní péče trvala alespoň šest měsíců. Tato lhůta umožňuje sledovat, zda je soužití mezi dítětem a osvojitelem harmonické a zda osvojení bude v nejlepším zájmu dítěte (Bubleová a kol, 2011, Bubleová, 2014).

V případech, kdy je dítě umístěno v ústavní péči, ať už na základě soudního rozhodnutí nebo z vůle rodičů, je rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče budoucích osvojitelů v kompetenci orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Tento orgán posuzuje, zda jsou podmínky pro svěřeni dítěte splněny a zda je osvojení v nejlepším zájmu dítěte. Rodiče dítěte v tomto případě nejsou účastníky řízení, pokud nejsou účastníky řízení o samotném osvojení. Tento postup zajišťuje, že rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče budoucích osvojitelů je učiněno nestranně a na základě pečlivého posouzení všech okolností a zájmů dítěte (Bubleová a kol, 2011).

5.4 Mezinárodní osvojení

Mezinárodním osvojením se rozumí osvojení dětí do ciziny a z ciziny. Tato forma náhradní rodinné péče představuje alternativní řešení v případech, kdy se pro dítě nedaří najít vhodnou náhradní rodinu v jeho zemi původu. Mezinárodní osvojení je komplexní proces, který je regulován Úmluvou o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, přijatou Haagskou konferencí mezinárodního práva soukromého. Tato úmluva vstoupila v platnost v České republice dne 1. června 2000. Haagská úmluva definuje právní a administrativní postupy, které je nutné dodržet při procesu mezinárodního osvojení. Jedním z klíčových principů této úmluvy je přísný zákaz jakýchkoli finančních zisků z procesu osvojení. Tím se předchází neetickému obchodování s dětmi a zajišťuje se, že adopce probíhá výhradně v souladu s právními předpisy a etickými normami. Důraz je kladen na to, aby každé dítě, které je prostřednictvím mezinárodního osvojení umístěno do nové rodiny, získalo bezpečné, stabilní a milující prostředí, které mu poskytne optimální podmínky pro jeho zdravý psychický i sociální vývoj (Matějček a Koluchová, 2002, Bubleová, 2014).

V souladu s Úmluvou o ochraně dětí a mezinárodním osvojení musí každý stát jmenovat ústřední orgán, který bude odpovědný za plnění povinností vyplývajících z této úmluvy. V České republice tuto roli zastává Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, jehož sídlo se nachází v Brně. Tento úřad zajišťuje dohled nad procesem mezinárodního osvojení a plní klíčové administrativní a koordinační úkoly v souladu s platnými právními předpisy. (Matějček a Koluchová, 2002, UMPOD, 2025).

„Ten přebírá do evidence žadatele o osvojení dítěte z ciziny, kteří s tím musí souhlasit, a děti, pro které se nepodařilo najít vhodné žadatele o osvojení dítěte v České republice.“
(Bubleová, 2014, s. 36)

6 Poručenství v péči

Poručník – právně ustanovená osoba, která se stará o nezletilé dítě v případě, že rodiče nejsou schopni nebo nejsou způsobilí vykonávat svou rodičovskou odpovědnost

Poručenec – nezletilá osoba (dítě), o kterou se stará poručník

Poručníka ustanoví dítěti soud, ten se stává osobou, která převezme odpovědnost za právní úkony týkající se dítěte a za jeho osobní a majetkovou správu. Ustanovení poručníka a jeho pravomoci jsou regulovány zákony o rodině a opatrovnictví dané země. Poručník je jmenován soudem, který rovněž dohlíží na jeho činnost, aby bylo zajištěno, že jedná v nejlepším zájmu dítěte. Péče poručníka je materiálně podporována státem. Tato podpora zahrnuje finanční pomoc na zabezpečení potřeb dítěte, což zahrnuje výdaje na jeho stravu, oblečení, vzdělání a další nezbytné životní potřeby. Poručník je zákonným zástupcem dítěte, což znamená, že má právo a povinnost zastupovat dítě ve všech právních záležitostech. Tato role zahrnuje rozhodování o vzdělání dítěte, jeho zdravotní péči, správě jeho majetku a dalších klíčových aspektech jeho života. Poručník pravidelně informuje soud o situaci svěřeného dítěte, obvykle jsou tyto informace podávány v ročních intervalech, pokud soud nestanoví jinak (Bubleová a kol, 2011, Bubleová, 2013).

Soud rozhoduje o ustanovení poručníka dítěti v případech, kdy není možné, aby péči o dítě vykonávali jeho biologičtí rodiče. K tomu dochází například tehdy, když oba rodiče dítěte zemřeli, byli zbaveni rodičovské odpovědnosti nebo jim byl výkon této odpovědnosti dočasně pozastaven. Poručník je rovněž ustanoven v situacích, kdy rodiče nemají způsobilost k právním úkonům, což znamená, že nemohou vykonávat rodičovskou odpovědnost. Úkolem poručníka je pak chránit zájmy dítěte, zastupovat ho v právních záležitostech a zajišťovat jeho výchovu a péči v souladu s platnými právními předpisy (Matějček a Koluchová, 2002).

Nemůže-li být ustanovena poručníkem fyzická osoba, ustanoví soud poručníkem orgán sociálně-právní ochrany dětí. Tento orgán má za úkol zajistit, aby dítě bylo chráněno a aby jeho zájmy byly prosazovány i v případě, že není k dispozici vhodná fyzická osoba, která by mohla roli poručníka převzít. Mezi poručníkem a dítětem nevzniká žádný právní vztah srovnatelný s rodičovským poměrem (Bubleová a kol, 2011, Bubleová, 2013).

7 Pěstounská péče

Pěstoun – osoba příbuzná nebo známá dítěti, která se stará a pečuje o dítě. Nemá práva a povinnosti jako biologičtí rodiče, pouze jej zastupuje v běžných záležitostech.

Pěstounská péče představuje specifickou formu náhradní rodinné péče, jejímž cílem je zajištění osobní péče o dítě a jeho výchovy v případech, kdy tuto péči nemohou vykonávat jeho biologičtí rodiče ani poručník. Právní rámec pěstounské péče je upraven především občanským zákoníkem a zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Dítě svěřené do pěstounské péče je vychovááno pěstounem, který mu poskytuje každodenní péči a zodpovídá za jeho výchovu. Pěstoun je oprávněn dítě zastupovat a spravovat jeho záležitosti v běžných věcech, avšak nemá vůči dítěti vyživovací povinnost. Na rozdíl od osvojení mezi pěstounem a dítětem nevzniká právní vztah rovnocenný vztahu mezi rodičem a dítětem, což znamená, že právní vazby dítěte k jeho biologickým rodičům zůstávají zachovány. Pěstounská péče má dočasný charakter a jejím hlavním účelem je poskytnout dítěti stabilní rodinné prostředí, dokud není možné jeho návrat do původní rodiny nebo přijetí jiné formy trvalé péče. Pěstoun nemá oprávnění rozhodovat o mimořádných záležitostech dítěte bez souhlasu jeho zákonného zástupce, případně soudu. O záležitostech, které nejsou běžné povahy, mají primárně právo rozhodovat rodiče dítěte (Bubleová, 2013).

Pěstounská péče je zřizována na základě rozhodnutí soudu, přičemž dítě je v průběhu řízení zastoupeno opatrovníkem jmenovaným soudem. O zrušení pěstounské péče může rozhodnout pouze soud, a to ze závažných důvodů. Pokud o ukončení této formy péče požádá samotný pěstoun, soud je povinen jeho žádosti vyhovět. V případech, kdy se osobní péče o dítě ujme příbuzná nebo dítěti blízká osoba, soud jí zpravidla dává přednost před jinými zájemci o pěstounskou péči. Na rozdíl od osvojení pěstounská péče automaticky zaniká dosažením zletilosti dítěte, tedy ve věku 18 let. Nicméně může být soudně ukončena i před dosažením této hranice, avšak pouze z velmi vážných důvodů. Do pěstounské péče může být svěřeno i dítě, které není umístěno v ústavní výchově, a to se souhlasem jeho zákonného zástupce. Proces zprostředkování pěstounské péče spadá do působnosti obcí s rozšířenou působností (Matějček a Koluchová, 2002, Bubleová, 2013).

„V praxi se uplatňují dva typy pěstounské péče – individuální a skupinová. Individuální péče probíhá v běžném rodinném prostředí, skupinová v tzv. zvláštních zařízeních pro výkon pěstounské péče nebo v SOS dětských vesničkách.“ (Matějček, 1999, s. 35)

Individuální pěstounská péče je realizována v přirozeném rodinném prostředí, kde pěstouni poskytují péči o dítě, které jim bylo svěřeno. Tito pěstouni často mají již vlastní děti, které vychovali, nebo se aktuálně starají o své biologické potomky. Tento model pěstounské péče poskytuje dítěti možnost vyrůstat v prostředí, které co nejvíce připomíná běžný rodinný život a nabízí mu stabilní a láskyplné zázemí (Matějček a Koluchová, 2002).

Skupinová pěstounská péče probíhá v zařízeních určených pro výkon pěstounské péče. Mezi tyto formy patří například pěstounské rodinné skupiny, v nichž pěstouni pečují o více dětí, obvykle ve skupinách po čtyřech až šesti, případně i vyšším počtu. Dalším specifickým typem skupinové pěstounské péče jsou **SOS dětské vesničky**, kde je pěstounskou péčí pověřena matka-pěstounka. Ta obvykle žije v samostatném rodinném domě se skupinou svěřených dětí, jejichž počet se pohybuje kolem šesti a více. Často se jedná o sourozenecké skupiny pocházející z jedné biologické rodiny, která z různých důvodů selhala ve své rodičovské funkci. Matka-pěstounka mívá k dispozici asistenční osobu, označovanou jako „teta“, která jí pomáhá s chodem domácnosti a výchovou dětí. SOS dětské vesničky se obvykle skládají z deseti až dvanácti samostatných domečků, dohromady představují Vesničku. Každý z nich tvoří individuální rodinnou jednotku s matkou-pěstounkou a dětmi různého věku i pohlaví. Tento model usiluje o vytvoření stabilního rodinného prostředí, které podporuje harmonický vývoj dětí a jejich integraci do společnosti (Matějček a Koluchová, 2002).

Proces svěření dítěte do péče budoucího pěstouna může probíhat různými způsoby, přičemž konkrétní postup závisí na situaci dítěte a právním rámci jeho umístění. Dítě může být svěřeno do péče na základě dobrovolného rozhodnutí biologických rodičů, kteří souhlasí s pěstounskou péčí. Další možností je svěření dítěte na základě předběžného opatření soudu, které se přijímá v případě, že je třeba rychle reagovat na situaci ohrožující dítě. V některých případech může být dítě umístěno do pěstounské péče na základě souhlasu ředitele zařízení pro ústavní výchovu, pokud je dítě již v takovém zařízení umístěno. Další možností je rozhodnutí obecního úřadu obce s rozšířenou působností (Bubleová a kol., 2011).

7.1 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Institut náhradní rodinné péče je primárně určen k okamžité pomoci dětem v ohrožení a k usnadnění jejich začlenění do náhradní rodiny. Pěstounská péče na přechodnou dobu poskytuje biologickým rodičům prostor k řešení jejich situace s cílem umožnit jim znovu převzít péči o dítě. Tento institut má dočasný charakter a slouží jako krizové opatření. Pokud není možné obnovit původní rodinné prostředí, je dítěti vyhledána jiná vhodná a stabilní rodina. Maximální doba trvání pěstounské péče na přechodnou dobu je stanovena na jeden rok, s výjimkou případů, kdy jsou do péče téhož pěstouna postupně svěřeni sourozenci. V takové situaci nesmí celková doba péče přesáhnout období, po které zůstává v péči sourozenec, jenž byl pěstounovi svěřen jako poslední (Bubleová, 2013).

Soud může na základě návrhu orgánu sociálně-právní ochrany dětí rozhodnout o svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu osobám, které jsou podle příslušného právního předpisu, konkrétně podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí, evidovány jako vhodné pro vykonávání této formy péče. K takovému svěřeni může dojít za různých okolností. Dítě může být svěřeno do přechodné pěstounské péče například v případě, kdy rodič z vážných důvodů není schopen dítě vychovávat. Mezi tyto důvody mohou patřit zdravotní problémy, výkon trestu nebo odnětí svobody. Další situací je doba, kdy může být rodičův souhlas s osvojením poskytnut, což je možné nejdříve šest týdnů po narození dítěte, a týká se to případů, kdy jsou novorozenci odloženi. Dítě může být rovněž svěřeno do přechodné pěstounské péče až do chvíle, než soud pravomocně rozhodne, že souhlas rodičů s osvojením již není nutný (Česko, 1999).

V těchto konkrétních případech má soud zákonnou povinnost pravidelně, nejméně jednou za tři měsíce, provádět přezkum situace a vyhodnocovat, zda i nadále existují důvody, které by odůvodňovaly pokračování svěřeni dítěte do pěstounské péče. Tento proces zahrnuje důkladné posouzení všech relevantních okolností a změn, které by mohly mít vliv na rozhodnutí soudu. Aby mohl soud učinit informované rozhodnutí, vyžaduje si od příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí pravidelně aktualizované zprávy a informace, které poskytují přehled o situaci dítěte a jeho pěstounské péči. Tato opatření mají zajistit, že péče o dítě bude vždy odpovídat jeho aktuálním potřebám a zájmům (MPSV, 2025, Bubleová, 2013).

8 Opatrovnictví

Opatrovnictví nepředstavuje formu náhradní rodinné péče, nýbrž právní institut sloužící k ochraně zájmů nezletilého dítěte v situacích, kdy nemohou být dostatečně zajištěny jeho zákonnými zástupci. Soud opatrovníka ustanovuje zejména v případech střetu zájmů mezi dítětem a jeho zákonnými zástupci, mezi sourozenci týchž rodičů, při ohrožení majetkových zájmů dítěte, v situacích omezení rodičovské odpovědnosti, během řízení o osvojení nebo v dalších případech, kdy je to v nejlepším zájmu dítěte (Bubleová a kol, 2011).

„Za každé dítě odpovídá jeho zákonný zástupce, zpravidla jsou to jeho rodiče. Pokud však dítě nemá alespoň v jednom z rodičů zákonného zástupce, je mu ustanoven opatrovník, který je zastupuje.“ (Matějček a Koluchová, 2002, s. 12)

Soud rozhoduje o ustanovení opatrovníka prostřednictvím usnesení, v němž přesně vymezuje rozsah jeho práv a povinností vůči dítěti. Tento rozsah je vždy stanoven s ohledem na konkrétní důvod, pro který byl opatrovník dítěti určen. Na rozdíl od poručníka, který zcela nahrazuje rodiče, vykonává opatrovník pouze některá rodičovská práva a povinnosti, jež mu jsou určeny soudním rozhodnutím. Jeho role je tedy omezená a zaměřuje se pouze na specifické oblasti péče o dítě nebo jeho zájmů, které vyžadují ochranu (Matějček a Koluchová, 2002).

Opatrovníkem může být ustanovena fyzická osoba, která splňuje zákonné podmínky, nebo orgán sociálně-právní ochrany dětí. Rozsah práv a povinností opatrovníka stanoví soud na základě konkrétního účelu, pro který byl opatrovník jmenován. Cílem tohoto institutu je zajistit komplexní ochranu práv a oprávněných zájmů nezletilého dítěte, přičemž soud vymezuje kompetence opatrovníka tak, aby odpovídaly individuálním potřebám daného případu (Bubleová a kol, 2011).

9 Ústavní péče

Ústavní výchova představuje výchovné opatření soudního charakteru, jehož cílem je ochrana dítěte v případech, kdy je jeho výchova vážně ohrožena či narušena a kdy předchozí výchovná opatření nevedla k nápravě. Rovněž je nařizována v situacích, kdy rodiče ze závažných důvodů nejsou schopni zajistit odpovídající péči o své dítě. Zařízení ústavní výchovy poskytují nezbytné zázemí pro péči o děti, které se ocitly v krizové situaci, disponují odpovídajícím materiálním zabezpečením a zaměstnávají odborně kvalifikované pedagogy a vychovatele. Přestože se tato instituce snaží vytvořit optimální podmínky pro rozvoj dítěte, nemohou plně nahradit rodinné prostředí, které je pro zdravý psychický a emoční vývoj klíčové. Absence pevných citových vazeb a nedostatečné uspokojení základních psychických potřeb dítěte může vést k poruchám chování a celkovému opoždění vývoje, což podtrhuje význam rodinné péče a individuálního přístupu v procesu výchovy (ŠD, 2024).

V rámci ústavní péče mohou být děti umístěny na základě různých právních rozhodnutí. Jedná se zejména o případy, kdy byla soudem nařízena ústavní nebo ochranná výchova, dále o situace, kdy dítě bylo svěřeno do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a rovněž o případy, kdy umístění iniciovali sami rodiče či jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte. Před vydáním rozhodnutí o nařízení ústavní výchovy je soud povinen posoudit, zda by péče o dítě nemohla být zajištěna formou náhradní rodinné péče nebo jeho umístěním do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, která mají přednost před ústavní výchovou. Tento přístup vychází ze zásady, že pro optimální vývoj dítěte je upřednostňováno rodinné prostředí před institucionální péčí (Bubleová a kol, 2011).

9.1 Druhy zařízení ústavní péče

Zařízení poskytující péči dětem v obtížných životních situacích lze rozdělit do několika kategorií podle jejich zaměření a specifických funkcí. **Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc** slouží k rychlému zajištění bezpečného zázemí pro děti, které se ocitly v krizové situaci a potřebují okamžitou ochranu. Dále **školská zařízení**, mezi která patří diagnostické ústavy, dětské domovy a výchovné ústavy, tato zařízení poskytují dětem především vzdělávací a výchovnou péči. Poslední skupinou jsou **zařízení sociálních služeb**, kam spadají například domovy pro osoby se zdravotním postižením.

9.1.1 Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP) slouží k rychlému zajištění péče a bezpečného zázemí pro děti, které se ocitly v krizové situaci. Umístění dítěte do tohoto typu zařízení může být realizováno na základě rozhodnutí soudu nebo na žádost rodiče. Na rozdíl od náhradní rodinné péče není dítě svěřováno konkrétní fyzické osobě, ale přímo do péče institucionálního zařízení, které zajišťuje jeho základní potřeby a ochranu (Bubleová a kol, 2011).

Jedním z projektů zaměřených na okamžitou pomoc dětem je **Klokánek**, který je realizovaný Fondem ohrožených dětí, jehož primárním cílem je poskytnout alternativu k ústavní výchově pro děti, které se ocitly v krizové situaci v důsledku týrání, zanedbávání, zneužívání nebo jiného sociálního ohrožení. Tento projekt usiluje o zajištění přechodné a okamžité rodinné péče, která dětem poskytne stabilní a bezpečné prostředí do doby, než bude nalezeno dlouhodobé řešení jejich situace. Dalším typem zařízení poskytujícím ochranu dětem v krizových situacích jsou **Azylové domy pro děti**. Tyto instituce nabízejí komplexní podporu dětem, které se ocitly v akutním ohrožení, například byly opuštěny, týrány nebo zneužívány. Péče poskytovaná v azylových domech zahrnuje nejen zajištění základních potřeb, jako je ubytování a strava, ale také výchovnou a vzdělávací podporu, psychologickou pomoc a asistenci při prosazování práv a zájmů dítěte. Cílem těchto zařízení je pomoci dětem překonat obtížnou životní situaci a najít pro ně vhodné dlouhodobé řešení (Matějček a Koluchová, 2002).

9.1.2 Školská zařízení

Školská zařízení v ústavní výchově jsou instituce, které poskytují vzdělávací a výchovnou péči dětem, které byly umístěny v ústavní péči, tedy v zařízeních pro děti a mládež, které jsou z různých důvodů odloučeny od rodinného prostředí. Tato zařízení mají za úkol nejen zajišťovat vzdělávání, ale také podporovat osobnostní rozvoj, výchovu a nápravu chování dětí, které mají specifické potřeby. **Diagnostický ústav** slouží k umístění dětí za účelem komplexního vyšetření. Na základě výsledků vyšetření zdravotního stavu a volné kapacity zařízení je diagnostický ústav odpovědný za umístění dětí do dětských domovů, dětských domovů se školou nebo výchovných ústavů. Pobyt v diagnostickém ústavu obvykle trvá 6 až 8 týdnů. Děti jsou zde rozděleny podle pohlaví nebo věku.

Dětský domov je určen pro děti ve věku obvykle od 3 do 18 let, případně až do 26 let, pokud dítě pokračuje v přípravě na povolání. Do dětského domova mohou být také umísťovány nezletilé matky spolu s jejich dětmi. Hlavním účelem dětského domova je poskytování péče dětem s nařízenou ústavní výchovou, které neprocházejí závažnými poruchami chování. Tyto děti jsou vzdělávány v externích školách, které nejsou součástí samotného dětského domova. **Dětský domov se školou** slouží k umístění dětí obvykle od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Jeho hlavním účelem je poskytovat péči dětem s nařízenou ústavní výchovou, které trpí závažnými poruchami chování a vyžadují výchovně léčebnou péči vzhledem k přechodným nebo trvalým duševním poruchám, případně dětem s nařízenou ochrannou výchovou. Tyto děti jsou většinou vzdělávány v školách, které jsou součástí daného zařízení. **Výchovný ústav** poskytuje péči dětem starším 15 let, které trpí závažnými poruchami chování a u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Do výchovného ústavu může být umístěno i dítě starší 12 let, pokud mu byla uložena ochranná výchova a jeho chování vykazuje tak závažné poruchy, že není možné jeho umístění do dětského domova se školou. Ve výjimečných případech, zejména v případě zvláště závažných poruch chování, může být do výchovného ústavu umístěno i dítě mladší 15 let, pokud má nařízenou ústavní výchovu. Výchovné ústavy jsou zřizovány odděleně pro děti s nařízenou ústavní výchovou a pro děti s uloženou ochrannou výchovou (Bubleová a kol, 2011).

Zařízení sociálních služeb hraje klíčovou roli v péči o děti, které potřebují specifickou podporu a odbornou pomoc. Domovy pro osoby se zdravotním postižením jsou určeny dětem, jejichž zdravotní postižení vyžaduje specializovanou péči a individuální přístup.

Dalším typem ústavního zařízení byla dnes už nepoužívaná zdravotnická zařízení, mezi něž patřily kojenecké ústavy a dětské domovy určené pro děti do tří let. Tato zařízení poskytovala nejen preventivní a léčebnou péči, ale také celkovou zdravotní a sociální podporu dětem, které z různých důvodů nemohly vyrůstat ve své biologické rodině (Bubleová a kol, 2011).

9.2 Hostitelská péče jako forma podpory dětí v institucionální výchově

Hostitelská péče představuje specifickou formu podpory dětí, které dlouhodobě vyrůstají v institucionální výchově a nemohou být umístěny do jiné formy náhradní rodinné péče, jako je pěstounská péče nebo osvojení. Podstatou hostitelské péče je umožnění dítěti pravidelných návštěv, trávení víkendů či prázdninových pobytů v rodině hostitelů, která mu poskytuje zázemí a zkušenosti s běžným rodinným životem. Na rozdíl od pěstounské péče se nejedná o trvalé svěření dítěte do péče hostitelské rodiny, nýbrž o dočasný a dobrovolný vztah, který nenarušuje právní status dítěte. Tento typ péče je primárně určen starším dětem, které žijí dlouhodobě v dětských domovech nebo jiných ústavních zařízeních. Často se jedná o děti ze sourozeneckých skupin, u nichž je klíčové zachování vazeb mezi sourozenci nebo o děti, které potřebují rozvíjet své sociální dovednosti. Hostitelská péče jim umožňuje zažít atmosféru funkční rodiny a osvojit si základní návyky mezilidské komunikace a soužití, což představuje důležitý prvek jejich socializace. Nicméně, odborníci upozorňují, že hostitelská péče není vždy vhodná pro velmi malé děti, které se mohou snadno citově připoutat k hostitelské rodině a následné opakované odloučení by pro ně mohlo být psychicky náročné (Zezulová, 2012).

Ačkoli hostitelská péče nevede automaticky k osvojení dítěte nebo jeho svěření do pěstounské péče, v některých případech se může stát, že hostitelská rodina na základě získané zkušenosti dospěje k rozhodnutí požádat o trvalé svěření dítěte do své péče. Tento proces však podléhá přísným pravidlům a schvalování ze strany příslušných úřadů, které posuzují, zda je takový krok v nejlepším zájmu dítěte. O hostitelskou péči se mohou ucházet jednotlivci i páry, kteří splňují určité podmínky stanovené zákonem (Zezulová, 2012).

V České republice hostitelská péče dosud nemá pevné právní zakotvení, avšak její realizace je upravena zákonem o sociálně-právní ochraně dětí. Tato právní norma stanovuje základní podmínky a zásady hostitelské péče, přičemž konkrétní pravidla výkonu hostitelské péče mohou být v jednotlivých případech individuálně nastavena ve spolupráci s příslušnými orgány sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) (Zezulová, 2012, DDŠ, 2021).

10 Empirická část

V rámci praktické části této bakalářské práce byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie, konkrétně metoda případové studie. Výzkum se zaměřil na dvě rodiny, které prošly procesem osvojení, přijaly dítě do své péče a nadále o něj pečují. S cílem získat co nejkomplexnější a nejhlubší vhled do problematiky adopce byla případová studie doplněna další výzkumnou metodou, a to polostrukturovaným rozhovorem s rodiči adoptovaných dětí. Tato metoda umožnila detailněji analyzovat zkušenosti adoptivních rodičů a lépe tak porozumět celkovému procesu osvojení.

10.1 Metody empirického šetření

V této práci bylo empirické šetření realizováno za využití kvalitativního výzkumného přístupu, přičemž byly aplikovány dvě hlavní výzkumné metody – případová studie a polostrukturovaný rozhovor. Tyto metody byly vybrány s cílem dosáhnout hlubšího porozumění a umožnit podrobnou analýzu osobních zkušeností.

První použitou metodou byla **případová studie**. „*V případové studii jde o detailní studium jednoho případu nebo několika málo případů. V případové studii jde o zachycení složitosti případu, o popis vztahů v jejich celistvosti. Předpokládá se, že důkladným prozkoumáním jednoho případu lépe porozumíme jiným podobným případům.*“ (Hendl, 2005, s. 102) Tato práce se především soustředí na osobní případovou studii, která se zaměřuje na podrobný výzkum specifického aspektu u jedné osoby.

K získání potřebných informací byl použit **polostrukturovaný rozhovor**, který vychází z předem připraveného seznamu témat a otázek. „*Rozhovor je nejčastěji používanou metodou sběru dat v kvalitativním výzkumu. Používá se pro něj označení hloubkový rozhovor, jež můžeme definovat jako nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek.*“ (Švaříček a Šedřová, 2007, s. 159) Základem výzkumu byl soubor otázek, na které odpovídali členové obou rodin. Každý rozhovor s rodičem dítěte proběhl pouze jednou, přičemž první se uskutečnil v lednu a druhý v březnu roku 2025. Po souhlasu byly rozhovory zaznamenány na diktafon a následně přepsány do písemné podoby. Respondenti byli předem informováni, že v případě jakýchkoli nepříjemných otázek nejsou povinni na ně odpovídat.

10.2 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky v této práci jsou rozděleny do čtyř hlavních oblastí.

První oblast výzkumu se věnuje motivaci a procesu rozhodování adoptivních rodičů, přičemž důraz je kladen na příčiny vedoucí k rozhodnutí pro adopci a na očekávání, která adoptivní rodiče tímto procesem provází. Druhá oblast výzkumu se soustředí na vzdělávání adoptovaných dětí, zejména na průběh jejich školní docházky. Tato část analyzuje specifické výzvy, s nimiž se adoptované děti mohou v rámci vzdělávacího systému setkávat, a to jak v akademické rovině, tak i v oblasti sociálních vztahů. Třetí oblast se zaměřuje na zájmy, silné stránky dětí a jejich perspektivu do budoucna. Především na budoucí vzdělávací a profesní směřování adoptovaných dětí a na jejich celkovou integraci do společnosti. Čtvrtá oblast se zaměřuje na informace o biologické rodině dítěte a míru jeho informovanosti o svém původu, včetně způsobu, jakým mu byly tyto skutečnosti sděleny.

První oblast: 1.VO. – Zjistit, jaká byla motivace a rozhodovací proces adoptivních rodičů

1. *Z jakého důvodu a po jak dlouhé době se rodiče rozhodli pro osvojení dítěte?*
2. *Jaké požadavky měli adoptivní rodiče na dítě?*

Druhá oblast: 2.VO. – Zjistit, jak probíhala a probíhá školní docházka dítěte

1. *Vyskytly se před zahájením školní docházky dítěte nějaké problémy či komplikace?*
2. *Jaký byl a je průběh studia dítěte?*
3. *V jakých školních předmětech dítě vyniká a s kterými má naopak potíže?*
4. *Jaký je vztah dítěte a jeho vrstevníků?*

Třetí oblast: 3.VO. – Zjistit, jaké jsou perspektivy dítěte do budoucna

1. *Jaké jsou zájmy a silné stránky dětí a v čem vynikají mimo školní aktivity?*
2. *Jak adoptované děti vnímají svou budoucnost a jaké mají sny do dospělosti?*

Čtvrtá oblast: 4.VO. – Zjistit informovanost adoptivních rodičů o biologické rodině dítěte

1. *Jaké informace mají adoptivní rodiče o původní rodině a sdílejí je s dítětem?*

10.3 Výzkumná technika

Pro sběr dat byla zvolena metoda polostrukturovaného rozhovoru, který obsahoval několik klíčových otázek. Tyto otázky mi umožnily lépe porozumět celkovému procesu osvojení a zároveň získat hlubší vhled do života zkoumaných rodin.

Motivace adoptivních rodičů a proces osvojení

- Jak dlouho jste se snažili o vlastní dítě?
- Z jakého důvodu a po jak dlouhé době jste se rozhodli pro osvojení dítěte?
- Jak probíhá celkový proces osvojení?
- Kde jste hledali potřebné informace o osvojení?
- Kdy jste podali žádost o osvojení a kdy Vám bylo vyhověno?
- S jakými problémy jste se potýkali během procesu osvojení?
- Jaké byly vaše obavy ohledně osvojení?

Motivace adoptivních rodičů a proces osvojení – otázky týkající se dítěte

- Jaké dítě jste si přáli osvojit?
- Bylo pro Vás důležité adoptovat dítě určitého věku, pohlaví nebo původu?
- Znali jste zdravotní stav dítěte, popř. jeho biologických rodičů před adopcí?
- Jak jste se cítili, když jste poprvé viděli svého adoptovaného syna/dceru?
- Jaký byl proces začleňování vašeho adoptovaného dítěte do rodiny?
- Jak řešíte/řešili jste problémy vzniklé adopcí?
- Pomáhá/pomáhal Vám někdo?

Charakteristika dítěte a jeho školní docházky

- Jaký je charakter dítěte a jak se projevuje v určitých situacích?
- Jaké jsou silné a slabé stránky dítěte?
- V čem dítě vyniká a co mu naopak nejde?
- Jaký je zdravotní a psychosociální stav dítěte?
- Jak dítě vychází se svými vrstevníky?
- Jaké má dítě zájmy a sny?
- Ví dítě o své adopci?

Pokud ano: Od kdy? Jak ji vnímá? Mluví o ní otevřeně?

Biologická rodina v kontextu adopce

- Máte informace o původní rodině dítěte a sdílíte je s ním?
- Jak přistupujete ke komunikaci s dítětem o adopci a jeho biologickém původu?
- Jak jste se vyrovnávali s možnými problémy vztahujícími se k biologickým rodičům vašeho dítěte?

Reflexivní otázky v souvislosti s adopčním procesem

- Jak hodnotíte celý proces osvojení? Podstoupili byste ho znovu?
- Vnímáte nějakou problematiku v celkovém procesu osvojení?
- Jaké jsou vaše rady pro ostatní rodiny, které zvažují osvojení dítěte?

10.4 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor zahrnoval dvě rodiny, které mají adoptované dítě ve věku odpovídajícímu prvnímu stupni základní školy. Ačkoliv jsem obě rodiny předem osobně znala, jejich proces osvojení mi nebyl znám v plném rozsahu. Proto si velmi cením jejich upřímnosti a otevřenosti při sdílení svých zkušeností. Rozhovory probíhaly v klidném a nerušeném prostředí, vždy pouze s jedním z rodičů. V případě Terežčiny rodiny se rozhovoru účastnila matka, zatímco u rodiny Adámka to byl otec. Terežka vyrůstá v rodině, kde jsou rodiče stále spolu, zatímco rodiče Adámka se pět let po adopci rozvedli. Adámek nyní žije převážně s matkou, avšak s otcem se pravidelně setkává každý druhý víkend. Ani jedna z těchto rodin nemá biologické dítě, jejich jediné dítě je adoptované.

10.4.1 Rodina Terežky

První zkoumanou rodinnou je tříčlenná rodina, která se skládá z matky, otce a Terežky. Rodiče se několik let neúspěšně snažili o vlastní dítě, a proto se rozhodli pro adopci. Možnost pěstounské péče od počátku vyloučili, neboť nechtěli riskovat, že by si na dítě zvykli a následně o něj přišli. Proces adopce probíhal relativně rychle a do dvou let od podání žádosti si mohli domů přivést svou dceru. Oba rodiče jsou nyní ve věku 53 let. Matka absolvovala střední zdravotnickou školu, kterou ukončila maturitní zkouškou. Po dobu deseti let působila jako zdravotní sestra, avšak již dvacet let pracuje ve státní správě. Otec je vyučen v oboru zámečnictví a je zaměstnán v rodinné firmě. Rodina žije v rodinném domě na okraji menšího města. Na výchově Terežky se podílejí také její prarodiče, kteří žijí v blízkosti, a poskytují tak rodičům významnou podporu. Širší rodina hrála klíčovou roli v jejich rozhodnutí pro adopci a plně jej podporovala. Terežka strávila v ústavní péči necelé čtyři měsíce, než byla adoptována svými současnými rodiči. Dívce je nyní třináct let a o své adopci byla informována ještě před nástupem do školy. Vzhledem k doporučenému odkladu školní docházky navštěvuje v současnosti pátý ročník. Z důvodu diagnostikovaného ADHD a opožděného vývoje bylo nutné, aby přestoupila ze základní školy na základní školu speciální, kde nyní pokračuje ve vzdělávání. Dívka je jinak velmi zručná a kreativní, ráda se věnuje výtvarným a pracovním činnostem. Terežka má rovněž biologického bratra, o jehož existenci dosud nebyla informována. Bratr je o deset let starší a vyrůstá v péči svého biologického otce.

10.4.2 Rodina Adámka

Druhá rodina je rovněž tvořena třemi členy, avšak v současnosti již nežije společně, neboť přibližně pět let po adopci došlo k rozvodu rodičů. Matka i otec si prošli složitým procesem spojeným s neúspěšnou snahou o biologické rodičovství. Po přibližně dvou letech pokusů o početí, včetně asistované reprodukce, byla lékařskými specialisty informována o nemožnosti přirozeného otěhotnění z důvodu zdravotního stavu matky. Na základě těchto skutečností se manželé rozhodli pro adopci, o níž již dříve uvažovali. Matka, které je v současnosti 47 let, absolvovala gymnázium, které zakončila maturitní zkouškou a v současné době dokončuje vysokoškolské vzdělání v oblasti pedagogiky. Již několik let působí jako učitelka na prvním stupni základní školy. Otec, nyní 54letý, vystudoval střední průmyslovou školu stavební, kterou rovněž ukončil maturitní zkouškou. V současné době je zaměstnán jako státní zaměstnanec na úřadě.

Přijetí dítěte do rodiny předcházelo komplexní administrativní a psychologický proces. Rodina se setkala s poměrně rychlým jednáním, díky čemuž se stala jednou z nejrychleji úspěšně adoptujících rodin v rámci daného programu, a tak po roce od podání žádosti měli syna doma. Adámek, kterého si osvojili, byl v době adopce starý něco málo přes jeden rok. Po narození byl krátce umístěn do ústavní péče, následně do péče prarodičů a posléze do pěstounské rodiny. Adoptovaný chlapec Adámek, nyní devítiletý, byl o své adopci také informován před nástupem do školy, ale už od útlého věku však vnímal určité náznaky této skutečnosti ze svého okolí. Dítě vykazuje vysokou míru inteligence a široké spektrum zájmů. Avšak jeho výchova je ovlivněna rozvodem adoptivních rodičů. Dítě vyrůstá primárně v péči matky, avšak každý druhý týden od pátku do pondělí je s otcem a každý první víkend v týdnu se svým dědečkem ze strany matky. Navzdory této situaci se chlapec vyznačuje vysokou mírou samostatnosti a má kladný vztah k rodinným příslušníkům. S výchovou syna otcovi občas také pomáhá jeho matka – babička Adámka. Podpora rodiny a přátel sehrála v procesu osvojení významnou roli. V současnosti adoptivní otec reflektuje adopční proces jako psychicky náročný, avšak nelituje svého rozhodnutí, neboť mu přineslo možnost stát se rodičem.

10.5 Analýza a komparace získaných dat

PRVNÍ OBLAST – Motivace a rozhodovací proces adoptivních rodičů

Otázka č.1

Z jakého důvodu a po jak dlouhé době se rodiče rozhodli pro osvojení dítěte?

Rozhodnutí pro adopci bývá často výsledkem dlouhodobého procesu, během něhož si budoucí rodiče ujasňují své možnosti a hledají nejlepší cestu k rodičovství. Výpovědi rodiny Terezky a rodiny Adámka ukazují dva různé přístupy k adopci – zatímco jedna rodina se k tomuto kroku odhodlala po několikaletých neúspěšných pokusech o přirozené početí, druhá rodina prošla sérií lékařských vyšetření, odborných doporučení a procesem asistované reprodukce, než se adopci rozhodla přijmout jako svou cestu k rodičovství.

Rodina Terezky uvedla, že se snažila o početí přirozenou cestou po dobu pěti až šesti let. Neúspěšnost tohoto snažení nakonec vedla k rozhodnutí pro adopci. Tato rodina se tedy rozhodovala na základě dlouhodobé osobní zkušenosti s neplodností, přičemž adopce se stala přirozenou volbou ve chvíli, kdy bylo zřejmé, že jiná možnost nebude možná.

Rodina Adámka naproti tomu podstoupila přibližně dvouletý proces asistované reprodukce, při němž navštěvovala tři různé kliniky, především kliniku ISCARE. Jejich rozhodnutí pro adopci bylo ovlivněno lékařským doporučením, když specialisté zjistili, že biologická matka nemůže dítě donosit kvůli následkům autonehody z mládí. Přestože se s myšlenkou adopce již dříve seznamovali, konečné rozhodnutí bylo do určité míry podníceno odborným doporučením lékařů. Oba příběhy se tedy shodují v tom, že hlavním důvodem k adopci byla nemožnost mít vlastní biologické dítě.

Tabulka 1- První oblast: otázka č.1, zdroj: vlastní

	Terezka	Adámek
délka snahy o početí:	5 až 6 let	2 roky
důvod pro osvojení dítěte:	neúspěšné početí přirozenou cestou	neúspěšný proces asistované reprodukce

Doba trvání adopčního procesu a její subjektivní vnímání obou rodin

Rodina Terezky zdůraznila, že adopční proces proběhl nečekaně rychle – od podání žádosti po přijetí dítěte uběhly necelé dva roky. Sami byli překvapeni, že čekací doba byla tak krátká, protože měli ve svém okolí známé, kteří čekali na adopci tři až pět let. Jejich výpověď naznačuje, že si původně představovali delší proces, a byli proto rychlým průběhem příjemně překvapeni.

Také rodina Adámka vnímala celý proces adopce jako velmi rychlý. Do jednoho roku od podání žádosti již měli informace o dítěti, což předčilo jejich očekávání. Stejně jako rodina Terezky byli mile překvapeni, že na dítě nemuseli čekat déle, a pozitivně hodnotili efektivitu celého procesu. Zkušenost obou rodin ukazuje, že i přes běžné dlouhé čekací lhůty může být adopce v některých případech vyřízena relativně rychle.

Tabulka 2- První oblast: otázka č.1, zdroj: vlastní

	Terezka	Adámek
celková doba adopčního procesu:	necelé 2 roky	jeden rok
subjektivní vnímání rodiny:	pozitivní, rodina ohodnotila proces za rychlý a kladný	pozitivní, rodina ohodnotila proces za rychlý a kladný

Na závěr lze uvést, že obě výpovědi ilustrují různé cesty, které mohou adoptivní rodiče projít předtím, než se rozhodnou pro adopci. Zatímco některé rodiny se rozhodují na základě dlouhodobé zkušenosti s neplodností, jiné se mohou spoléhat na odborné lékařské posudky a doporučení. Přestože jejich cesty byly odlišné, v konečném důsledku vedly ke stejnému cíli – poskytnout domov dítěti, které potřebuje stabilní a láskyplné prostředí.

Otázka č.2

Jaké požadavky měli adoptivní rodiče na dítě?

Obě rodiny měly jasnou představu o věku adoptovaného dítěte. Rodina Terezky zmínila, že jejich hlavním požadavkem bylo, aby dítě bylo mladší než tři roky. Sami si však nebyli jisti, zda ve svém věku (40 let) ještě mohou získat takto malé dítě. Matka připustila, že mohlo hrát roli i její bývalé profesní zázemí jako zdravotní sestry. Rodina Adámka měla obdobný požadavek na věk dítěte, který stanovila mezi prvním a třetím rokem.

V oblasti zdravotního stavu dítěte se přístupy obou rodin zásadně liší. Rodina Terezky nevyklučovala možnost přijetí dítěte s určitými léčitelnými zdravotními obtížemi, jako jsou například i oční vady nebo vada řeči. Svůj postoj k nejistotě ohledně zdravotního stavu dítěte vysvětluje tím, že ani biologičtí rodiče nemohou mít jistotu, že se jim narodí zcela zdravé dítě. Matka také uvedla, že by neměli problém s adopcí dvojčat nebo sourozenců. Tento přístup ukazuje vysokou míru akceptace potenciálních rizik spojených s adopcí. Rodina Adámka naopak kladla na zdravotní stav dítěte velký důraz. Jejich požadavkem bylo, aby dítě bylo „zdravé“, přičemž si pod tímto pojmem představovali dítě bez zrakových a sluchových vad, bez postižení a bez jiných zjevných zdravotních problémů.

Na etnickou příslušnost adoptovaného dítěte měly obě rodiny stejný požadavek. Rodina Adámka výslovně uvedla, že jejich požadavkem bylo, aby dítě bylo stejného etnika jako jsou oni. Podobný postoj zastávala i rodina Terezky, která rovněž preferovala dítě stejného etnického původu. Tento požadavek byl motivován snahou o snazší integraci dítěte do rodinného a sociálního prostředí.

Obě výpovědi reflektují zkušenosti adoptivních rodičů s procesem adopce, přičemž se výrazně liší v přístupu k požadavkům na zdravotní stav dítěte, jeho věk a další specifika. Zatímco rodina Terezky projevila větší flexibilitu a otevřenost vůči různým okolnostem, rodina Adámka kladla důraz především na zdravotní stav a shodu dítěte s vlastním etnikem. Obě rodiny měly o dítěti jisté představy a prošly tak adopčním procesem s určitými očekáváními.

Tabulka 3- První oblast: otázka č.2, zdroj: vlastní

Požadavky	Tereзка	Adámek
věk dítěte:	dítě do 3 let	dítě ve věku 1-3 roky
přijetí sourozenců:	ano	ne
zdravotní stav dítěte:	bez požadavků, ochotné přijmout dítě s léčitelnými zdravotními problémy	více požadavků na dítě, nejlépe dítě bez postižení a jakýchkoliv jiných zdravotních problémů – zrakové a sluchové vady
etnická příslušnost dítěte:	dítě identického etnika jako jsou adoptivní rodiče	dítě identického etnika jako jsou adoptivní rodiče

DRUHÁ OBLAST – Školní docházka dítěte

Otázka č.1

Vyskytly se před zahájením školní docházky dítěte nějaké problémy či komplikace?

Obě rodiny poskytly odlišné zkušenosti týkající se období před nástupem jejich dítěte do školy. Zatímco rodina Terežky čelila především zdravotním a vývojovým obtížím, rodina Adámka neuváděla žádné zdravotní problémy, avšak v jejich případě došlo ke změně rodinné situace. Terežce byla diagnostikována porucha pozornosti s hyperaktivitou (ADHD) a opožděný vývoj, což vedlo k nutnosti intenzivní podpory již v předškolním věku. Ve školce měla přidělenou asistentku pedagoga, která jí pomáhala zvládat běžné denní aktivity. Mezi hlavní projevy jejího stavu patřila neschopnost setrvat delší dobu na jednom místě, výrazná nepozornost a časté utíkání, což vyžadovalo neustálý dohled a asistenci. S ohledem na tyto obtíže odborníci Terežce doporučili odklad školní docházky, aby měla více času na rozvoj a lepší připravenost na školu. Rodiče se s tímto doporučením ztotožnili, a proto Terežka do první třídy nenastoupila v běžném termínu, ale až o rok později. Tyto faktory naznačují, že přechod do školního prostředí pro ni mohl být náročnější a mohl vyžadovat další pedagogickou podporu. Zatímco v případě Adámka rodina neuvádí žádné zdravotní nebo vývojové komplikace. Naopak, již od útlého věku byl vnímán jako inteligentní a všímavý, což naznačuje, že se do školního prostředí mohl adaptovat bez větších obtíží. Jediným faktorem, který by mohl mít vliv na jeho školní docházku, byla změna rodinné situace.

Rodiče se rozvedli a matka se odstěhovala do jiného města než otec, což ovlivnilo jeho psychickou pohodu a stabilitu. Rodina také zmínila možnost budoucího návratu matky do původního města, což by mohlo vést ke změně školy a nutnosti adaptace na nové prostředí.

Tabulka 4- Druhá oblast: otázka č.1, zdroj: vlastní

	Terežka	Adámek
výskyt komplikací:	ano	ano
druh komplikací:	zdravotní, vývojové	rodinné, sociální
typ komplikace:	diagnostika poruchy pozornosti s hyperaktivitou a opožděný vývoj	rozvod rodičů
celkový dopad na dítě:	odklad školní docházky – nástup do školy o rok později	potenciální riziko sociálních obtíží a případná nutnost změny školy

Z uvedeného plyne, že zatímco Terežčina školní docházka byla ovlivněna vývojovými a zdravotními problémy, které vedly k jejímu reálnému nástupu do školy o rok později, u Adámka hrály roli především změny v rodinné situaci, které by mohly mít dopad na jeho školní docházku v budoucnu. Tyto rozdílné zkušenosti ukazují, že faktory ovlivňující vstup dítěte do školy mohou být velmi různorodé a sahají od zdravotních a vývojových obtíží až po změny v rodinném zázemí.

Otázka č.2

Jaký byl a je průběh studia dítěte?

Průběh školní docházky Terezky a Adámka se výrazně liší, což je dáno jejich odlišnými individuálními schopnostmi, přístupem ke vzdělávání i podmínkami, ve kterých se učí. Zatímco Adámek od raného věku projevoval nadprůměrné intelektuální schopnosti, Tereza se od počátku potýkala s výraznými obtížemi, které ovlivnily její vzdělávací cestu.

Tereza navštěvuje základní školu speciální, kde je výuka přizpůsobena jejím individuálním potřebám. K tomuto kroku vedly její dlouhodobé problémy s učením a diagnóza ADHD, která se projevovala nepozorností, neklidem a obtížemi se soustředěním. Již od předškolního věku bylo zřejmé, že její vývoj neprobíhá stejným tempem jako u jejích vrstevníků, a proto už ve školce měla asistentku pedagoga. Na běžné základní škole, kterou původně navštěvovala, měla velké potíže s adaptací na výukový proces, a přestože měla individuální podporu v podobě asistentky, její soustředění bylo natolik omezené, že musela některé úkoly plnit mimo třídu na chodbě, aby nerušila ostatní žáky. To se adoptivní matce nelíbilo a tak tento problém začala řešit. Po konzultaci v pedagogicko-psychologické poradně bylo doporučeno její přeřazení na speciální školu, kde je výuka uzpůsobena dětem se specifickými vzdělávacími potřebami. Třídy jsou zde menší, s maximálním počtem třinácti žáků, a kromě učitelky zde působí i asistentka pedagoga, což umožňuje individuálnější přístup. Terezčina schopnost soustředit se je výrazně omezená – maximální doba koncentrace ve vyučování je přibližně patnáct minut. Aby mohla efektivněji pracovat, je jí umožněno během výuky provádět uklidňující činnosti, například lepení kamínků na papír podle obrysu, což jí pomáhá udržet pozornost na výuku.

V minulosti měla Tereza odklad školní docházky a jeden ročník opakovala, což znamená, že ve třinácti letech stále navštěvuje pátý ročník. Vzhledem k tomu, že speciální základní škola, kterou nyní navštěvuje, poskytuje vzdělávání pouze do šesté třídy, stojí její rodiče před otázkou, jaký bude její další vzdělávací směr. Existuje možnost, že škola rozšíří svou kapacitu až do devátého ročníku, což by pro Terezu znamenalo kontinuitu ve vzdělávání, avšak pokud by tomu tak nebylo, bude nutné hledat jinou vzdělávací instituci, která by dokázala naplnit její specifické potřeby.

Oproti Terezce probíhá Adámkův vzdělávací proces zcela bez obtíží. Již v předškolním věku projevoval vysokou úroveň intelektuálních schopností a školní docházka pro něj nebyla výzvou, ale naopak přirozeným pokračováním jeho zájmu o poznávání nových informací. Již před nástupem do první třídy uměl číst a psát, měl výbornou jemnou motoriku a byl manuálně zručný – bez problémů ovládal stříhání, kreslení i používání nástrojů, jako jsou nůžky či nůž.

V současnosti je Adamovi devět let a navštěvuje třetí ročník základní školy. Vzhledem k tomu, že má narozeniny na konci září, nastoupil do školy o rok později, než by odpovídalo jeho schopnostem, což jeho rodiče považují za nevýhodu, neboť Adámek je oproti svým spolužákům vyspělejší, jak po stránce intelektuální, tak i zájmové. Jeho školní docházka je úspěšná – ve škole se mu daří, všechny předměty zvládá s lehkostí a jeho prospěch je výborný. Jeho studijní úspěchy jsou částečně podpořeny také jeho přirozenou zvědavostí, díky které si informace vyhledává a učí se nad rámec běžného učiva. Jedinou oblastí, kde Adámek pociťuje určité obtíže, je sociální interakce s vrstevníky. Vzhledem k jeho širokému spektru zájmů a vysoké úrovni znalostí se mnohdy necítí mezi spolužáky plně integrován. Preferuje témata, jako jsou věda, politika či dění ve světě, zatímco jeho vrstevníci se zajímají spíše o běžné dětské aktivity, což může vést k pocitu nepochopení.

Tabulka 5- Druhá oblast: otázka č.2, zdroj: vlastní

	Tereška	Adámek
věk dítěte:	13 let	9 let
vzdělávací institut:	základní škola speciální (kvůli diagnostice ADHD a opožděnému vývoji)	základní škola
ročník studia:	5. ročník (odklad školní docházky, opakování ročníku)	3. ročník (narozeniny koncem září – posunutý nástup do školy)
vzdělávací přístup:	individuální přístup, potřeba speciálního vzdělávacího přístupu	běžný vzdělávací přístup
vzdělávací schopnosti dítěte:	nesoustředěnost, nezájem o studium	nadprůměrná inteligence, vysoký zájem o studium

Shrnutí a závěr otázky

Porovnání průběhu školní docházky obou dětí ukazuje výrazné rozdíly v jejich vzdělávací cestě. Terežka se od útlého věku potýká se specifickými obtížemi v učení, které vyžadují individuální přístup a speciální vzdělávací metody. Její vzdělávání je ovlivněno diagnózou ADHD a opožděným vývojem, což vede k nutnosti podpůrných opatření, jako je výuka ve speciální škole, individuální asistence a speciální přístupy k udržení její pozornosti. Budoucí vývoj jejího vzdělávání zůstává nejistý, neboť stále není zcela jasné, jakým směrem se bude její kognitivní vývoj ubírat. Naopak Adámek vyniká svou přirozenou inteligencí, nadprůměrnými znalostmi a zájmem o nové informace. Jeho vzdělávací proces probíhá hladce, bez potřeby speciálních opatření či podpory. Výzvou pro něj je spíše sociální stránka školní docházky, neboť jeho zájmy a intelektuální vyspělost ho odlišují od vrstevníků. Navzdory tomu se ve škole cítí dobře, učí se s nadšením a jeho akademický potenciál naznačuje možnost budoucího rozvoje v oblastech, které ho zajímají.

Oba příběhy ukazují, jak rozdílné mohou být vzdělávací potřeby dětí v závislosti na jejich individuálních schopnostech, a jak důležitou roli hraje správný výběr školy a přístupu ke vzdělávání.

Otázka č.3

V jakých školních předmětech dítě vyniká a s kterými má naopak potíže?

Výpovědi obou rodin ukazují výrazné rozdíly v přístupu jejich dětí ke vzdělávání i v jejich školních výsledcích. Zatímco Tereška se potýká s obtížemi zejména v matematice a jazycích, Adámek v těchto oblastech exceluje, přičemž jediným předmětem, který ho méně baví, je český jazyk.

U Terešky jsou nejproblematictějšími předměty matematika, český jazyk a anglický jazyk. Nejvíce obtíží jí působí počítání s vyššími čísly a nedostatečná představivost, která jí komplikuje pochopení číselných hodnot i souvislostí mezi slovy a jejich významy. Například nerozlišuje rozdíl mezi „mít rád“ a „mýt okna“ a má potíže s chápáním hodnoty peněz. Její silnou stránkou jsou naopak kreativní a praktické činnosti, jako je výtvarná výchova, pracovní činnosti a práce s počítačem. Tyto aktivity ji baví a zapojuje se do nich ráda, což naznačuje, že její motivace k učení je výrazně ovlivněna tím, zda má možnost si činnost zvolit sama, nebo zda je do ní nucena.

Adámek má naprosto odlišný profil silných a slabých stránek. Nejvíce ho baví matematika, historie, sociální vědy a přírodní vědy, přičemž má v těchto oblastech vynikající paměť a schopnost si snadno zapamatovat jména, letopočty i složité informace. Zatímco dětské knihy ho nezaujaly, rád čte edukativní literaturu, především o vesmíru, přírodě a historii. Má také velký zájem o jazyky, zejména angličtinu, kterou se učí od útlého věku, a jeho cílem je se naučit co nejvíce cizích jazyků. Český jazyk ho však příliš nebaví. Kromě studijních úspěchů vyniká i ve sportu, rád zpívá a věnuje se fyzickým aktivitám.

Zajímavým aspektem je také rozdílný temperament obou dětí. Zatímco Tereška vykazuje spíše problémy se soustředěním a nízkou motivací k předmětům, které jí nejdou, Adámek se ve svém volném čase intenzivně zajímá o různorodá témata a jeho hlavním problémem bylo spíše občasné agresivní chování. To se však podle rodiny stabilizovalo po nástupu na základní školu.

Tabulka 6- Druhá oblast: otázka č.3, zdroj: vlastní

	Tereзка	Adámek
předměty, ve kterých dítě vyniká:	výtvarná výchova, pracovní činnosti, práce s počítačem	matematika, historie, přírodní a sociální vědy, anglický jazyk
předměty, se kterými má dítě problémy:	matematika, český jazyk, anglický jazyk	český jazyk
konkrétní problémy:	M – obtíže při počítání s vyššími čísly, chybí představivost ČJ – nerozezná souvislosti mezi slovy, nezná význam	dítě o předmět nejeví zájem
přístup k učení:	individuální přístup	řízené vedení

Celkově lze konstatovat, že zatímco Tereзка má výrazné obtíže ve školních předmětech, které vyžadují abstraktní myšlení a jazykové dovednosti, Adámek v těchto oblastech vyniká a má přirozenou touhu po vzdělávání. Rozdíly v jejich školních úspěších naznačují, že každé dítě potřebuje jiný přístup k učení – Tereзка vyžaduje větší podporu a individuální přístup, zatímco Adámek spíše vedení, které podpoří jeho široké spektrum zájmů a potenciál k dalšímu rozvoji.

Otázka č.4

Jaký je vztah dítěte a jeho vrstevníků?

Výpovědi obou rodin ukazují rozdílné vzorce sociálního chování a vztahů jejich dětí k vrstevníkům. Zatímco Tereška je přirozeně velmi společenská a občas až moc důvěřivá, Adámek je v navazování přátelských vztahů opatrnější a více pečlivý.

Tereška je dle výpovědi rodičů velmi kamarádká a snadno si vytváří vztahy s ostatními. Má tendenci bezvýhradně důvěřovat lidem a je ochotná se pro druhé obětovat. Nicméně s nástupem předčasné puberty se její chování změnilo – začala se více uzavírat do sebe, tráví většinu času ve svém pokoji a méně se zapojuje do sociálních aktivit. Tento vývoj naznačuje, že prochází obdobím, kdy se její sociální dynamika mění, a je možné, že se v budoucnu její vztahy s vrstevníky budou dále proměňovat. Na rozdíl od Terešky Adámek nemá tak přirozený vztah ke svým vrstevníkům. Sice občas mluví o spolužácích, ale podle jeho vlastních slov si s nimi nerozumí, protože mají odlišné zájmy. Významnou roli v jeho postoji k sociálním vztahům sehrála i negativní zkušenost se zradou blízkého rodinného přítele, což vedlo k tomu, že je vůči lidem obezřetnější a své přátele si pečlivě vybírá. Přesto má několik blízkých přátel, avšak s nimi se setkává jen zřídka.

Tabulka 7- Druhá oblast: otázka č.4, zdroj: vlastní

	Tereška	Adámek
navazování vztahů:	velmi společenská, občas až moc kamarádká, příliš důvěřivá	při navazování vztahů opatrný a pečlivý, nedůvěřivý
důvod:	–	odlišné zájmy s vrstevníky, zrada blízkého přítele

Z daného vyplývá, že Tereška a Adámek mají odlišné přístupy ke vztahům s vrstevníky. Zatímco Tereška je otevřená a přátelská, Adámek se ve vztazích chová obezřetněji, což je důsledkem jeho osobních zkušeností a specifických zájmů. Tyto rozdíly naznačují, že zatímco Tereška si vytváří sociální vazby přirozeně, Adámek si své vztahy pečlivě vybírá a klade důraz na hlubší porozumění s přáteli.

TŘETÍ OBLAST – Perspektiva dítěte do budoucna

Otázka č.1

Jaké jsou zájmy a silné stránky dětí a v čem vynikají mimo školní aktivity?

Porovnání zájmů a silných stránek obou dětí ukazuje jejich odlišné preference a nadání v mimoškolních aktivitách. Zatímco Tereška se orientuje především na kreativní činnosti, Adámek vyniká v praktických dovednostech, sportu a zájmu o gastronomii. Tereška má výrazný talent v oblasti výtvarné tvorby a manuálních prací. Ráda se věnuje pracovním činnostem, mezi něž patří malování, vyrábění různých předmětů či provádění experimentů. Její tvořivost se projevuje i v jejím oblíbeném koníčku – práci s kamínky, které lepí podle obrysu na tvrdý papír, čímž vytváří dekorativní obrazy. Kromě výtvarných aktivit se zajímá také o jednoduché kulinářské přípravy, přičemž nejraději připravuje palačinky a vajíčka. Přestože si dokáže základní jídla sama uvařit, nemá zcela vyvinutý smysl pro orientaci v množství surovin a mírách, a proto při vaření potřebuje určitou míru asistence. V poslední době se její zájmy rozšířily také o sledování obsahu na platformách YouTube a TikTok, kde hledá inspiraci pro své tvořivé aktivity a nové nápady na různé pokusy a kreativní projekty. Je patrné, že nejvíce ji baví činnosti, ke kterým není nucena, což ukazuje, že preferuje samostatnost při rozhodování o volném čase. Na rozdíl od Terešky, jejíž silné stránky se soustředí na umělecké a pracovní aktivity, Adámek vyniká zejména v praktických dovednostech a sportu. Jeho samostatnost se projevuje zejména v kuchyni, kde je schopen připravit plnohodnotná jídla od začátku až do konce, včetně krájení, ochucování a samotného vaření. Jeho nadšení pro gastronomii podporuje i fakt, že pravidelně sleduje kulinářské pořady a obdivuje známého šéfkuchaře Jamieho Olivera. Kromě zájmu o vaření a pečení se Adámek aktivně věnuje sportovním aktivitám, především běhu, bojovým sportům a jízdě na kole. Má velmi dobrou fyzickou kondici, vynikající koordinaci pohybu a přesnost při házení a chytání míče. Další oblastí, která ho fascinuje, jsou historické a akční filmy, zejména s Jackie Chanem nebo s válečnou tematikou.

Obě děti tedy prokazují výrazné individuální silné stránky, které odrážejí jejich osobní preference a přirozené nadání. Tereška nachází uspokojení ve výtvarných činnostech, zatímco Adámek se realizuje v praktických dovednostech spojených s domácností a sportovními aktivitami.

Tabulka 8- Třetí oblast: otázka č.1, zdroj: vlastní

	Tereзка	Adámek
typ zájmů:	kreativní činnosti	praktické dovednosti
konkrétní činnosti:	výtvarné činnosti, provádění experimentů, příprava jednoduchých pokrmů, sledování nápadů na sociálních sítích	sport, příprava plnohodnotných pokrmů, historické a akční filmy
navštěvuje dítě kroužky:	ne (dříve navštěvovala taneční a plavecký kroužek)	ne (v budoucnu snaha o kroužek házené)
důvod:	neschopnost být někým vedena, vhodné individuální činnosti	oddělenost rodičů – nedostatek času pro navštěvování kroužku

Otázka č.2

Jak adoptované děti vnímají svou budoucnost a jaké mají sny do dospělosti?

Obě rodiny poskytují odlišné pohledy na vnímání budoucnosti jejich adoptovaných dětí a jejich profesní představy. Tereзка se výrazně orientuje na povolání spojená se zvířaty – jejím snem je stát se veterinářkou nebo se jinak podílet na péči o zvířata. Alternativně zmiňuje možnost pracovat v rodinné firmě svého dědečka jako zámečnice, což však její blízcí považují za nevhodné. V minulosti navštěvovala taneční kroužek a plavání, nicméně její zájem byl ovlivněn výraznou potřebou autonomie – aktivity ji bavily pouze tehdy, pokud měla možnost si sama určovat jejich průběh. Tento rys naznačuje, že její budoucí kariérní směřování bude pravděpodobně záviset na možnosti svobodného rozhodování a menší míře vnější kontroly.

Adámek se v průběhu času posunul od dřívějšího snu stát se právníkem k aktuální ambici stát se vysokoškolským profesorem. Má silný zájem o konkrétní vědy, zejména matematiku, fyziku a chemii. Tento cíl může být ovlivněn i jeho matkou, která v současnosti dokončuje vysokoškolské studium a Adámek se tímto akademickým prostředím inspiruje. Vaření, kterému se aktivně věnuje ve volném čase, sice považuje za svou zálibu, nicméně v budoucnosti se mu profesně věnovat neplánuje.

Do budoucna může mít na jeho životní dráhu vliv také případná změna v rodinném uspořádání – jeho otec by si přál, aby se rodina přestěhovala zpět do jeho města, což by umožnilo častější kontakt a širší možnosti podpory při dosahování Adámkových snů a osobního rozvoje.

Tabulka 9- Třetí oblast: otázka č.2, zdroj: vlastní

	Tereзка	Adámek
vysněné povolání:	veterinářka nebo zámečnice v dědečkově firmě	dříve právník, nyní profesor matematiky a fyziky na vysoké škole
charakter dítěte a jeho vystupování:	averze k pravidlům, potřeba svobodného rozhodování	cílevědomost a vysoká míra samostatnosti
vysněné zájmy včetně mimoškolních aktivit:	vrátit se zpět k plavání, vlastnit domácího mazlíčka	vaření, sportovní kroužek – házená, bojové sporty

Obě děti mají konkrétní představy o své budoucnosti, přičemž Tereзка preferuje povolání spojená s péčí o zvířata, zatímco Adámek se vidí v akademickém prostředí. Významným faktorem v jejich cílech a snech je také míra samostatnosti – zatímco Tereзка má sklon k odporu vůči vnějším pravidlům, Adámek je cílevědomý a motivovaný svou rodinnou situací i osobními vzory.

ČTVRTÁ OBLAST – Biologická rodina v kontextu adopce

Otázka č.1

Jaké informace mají adoptivní rodiče o původní rodině a sdílejí je s dítětem?

V otázce informovanosti o původní rodině adoptovaných dětí se obě rodiny liší jak v rozsahu dostupných údajů, tak v přístupu ke sdílení těchto informací s dítětem.

Adoptivní rodiče Terezky mají jen velmi omezené informace o jejích biologických rodičích. Při dotazování zjistili pouze to, že biologická matka měla blíže nespecifikované psychické problémy a že absolvovala odborné vzdělání s podporou svých rodičů. Na základě těchto informací se adoptivní matka domnívá, že Tereška mohla zdědit určité dispozice spojené s problémy se soustředěním a učením. Další zásadní skutečností je existence biologického sourozence, o kterém Tereška doposud neví. Jedná se o staršího bratra, který vyrůstá u svého biologického otce. Adoptivní rodiče se rozhodli jí tuto informaci prozatím nesdělřit a vyčkávají, zda o svůj původ začne projevovat zájem sama. Aktuálně se na svou adopci nevyptává, což ovlivňuje rozhodnutí rodiny jí zatím o jejím sourozenci neinformovat.

Celkově lze konstatovat, že rodina Terezky disponuje pouze základními údaji o biologické matce a rozhodla se tyto informace dítěti prozatím nesdělovat, dokud nebude samo iniciativně projevovat zájem o svůj původ.

Rodina Adámka naopak disponuje poměrně podrobnými informacemi o jeho biologické rodině. Jeho biologická matka byla v době těhotenství velmi mladá a měla problémy s drogovou závislostí. O biologickém otci je známo pouze to, že se k dítěti nikdy nehlásil. Navzdory skutečnosti, že formálně neměli adoptivní rodiče přístup k detailním údajům o biologické rodině, byli schopni si určité informace dohledat. Zásadním faktem je, že Adámek má biologickou sestru, která je o rok a půl starší a vyrůstá u svých prarodičů. Stejně jako v případě Terezky o této skutečnosti zatím neví, avšak adoptivní rodiče mu plánují tuto informaci v budoucnu sdělit.

Adámek si prošel více fázemi péče – po narození byl umístěn do ústavní péče, kde strávil několik měsíců. Později ho dočasně přijala jeho biologická babička, kde žil i se svou sestrou. Prarodiče však nakonec nezvládali péči o obě děti, což vedlo k jeho přechodu do pěstounské péče, ze které byl nakonec adoptován.

Rodina Adámka byla dokonce v kontaktu s jeho biologickou babičkou a vzájemně si vyměňovali dopisy. To ukazuje otevřenější přístup k historii dítěte a jeho biologickým vazbám. Přestože Adámek dosud neví o své sestře, rodiče považují za důležité, aby se o ní v budoucnu dozvěděl.

Tabulka 10- Čtvrtá oblast: otázka č.1, zdroj: vlastní

	Tereзка	Adámek
informovanost adoptivních rodičů o biologické rodině dítěte:	ano (nižší informovanost)	ano (vyšší informovanost)
konkrétní informace:	základní zdravotní stav matky, základní informace o biologické rodině	zdravotní stav matky, povědomí a obsáhlejší informace o rodině
vzájemný kontakt mezi biologickou a adoptivní rodinou dítěte:	ne	ano
povědomí dítěte o biologickém sourozenci:	ne (starší bratr v péči otce)	ne (starší sestra v péči babičky)
celkový přístup:	pasivní	více otevřený

Srovnání přístupů obou rodin

Hlavní rozdíl mezi oběma rodinami spočívá v množství dostupných informací a v postoji ke sdílení těchto údajů s dítětem. Zatímco rodina Terezky ví o jejím původu velmi málo a rozhodla se tyto informace prozatím neřešit, rodina Adámka je o jeho biologické rodině informována poměrně podrobně a má i určité vazby na biologickou babičku. Obě rodiny však sdílejí podobný přístup v otázce sourozenců – zatím o nich děti neinformovaly, ale plánují jim tyto skutečnosti sdělit v budoucnu.

Je patrné, že rodina Adámka se k informacím o biologické rodině staví více otevřeněji, zatímco rodina Terezky naopak přistupuje k tématu spíše pasivně a vyčkává, zda dítě projeví zájem samo.

Závěr

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou náhradní rodinné péče v České republice, přičemž teoretická část se zaměřuje na popis současného systému náhradní péče a jednotlivých forem náhradní rodinné péče, včetně jejich specifik a vzájemných rozdílů. Empirická část byla realizována pomocí kvalitativního výzkumu, který se zaměřil na případové studie dvou rodin, jež prošly procesem osvojení. Cílem bylo prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s adoptivními rodiči získat hlubší vhled do jejich zkušeností a porozumět tomu, jak adopce ovlivnila životy dětí i samotných rodičů.

Výsledky výzkumu ukázaly, že adopce přináší jak radosti, tak výzvy, přičemž každé dítě má své individuální potřeby, které je třeba reflektovat nejen v rodinném prostředí, ale i v rámci vzdělávacího systému a širší společnosti. Zatímco v jednom případě dítě vykazovalo zvýšené vzdělávací nároky a potřebovalo speciální přístup ve škole, druhé dítě se vyznačovalo nadprůměrnými intelektovými schopnostmi a studijními úspěchy, avšak čelilo obtížím v sociální adaptaci mezi vrstevníky. Tyto rozdíly poukazují na význam individualizovaného přístupu k dětem v náhradní péči, který je klíčový pro jejich úspěšný rozvoj. Důležitým poznatkem je také role informovanosti adoptivních rodičů o biologické rodině dítěte a způsob, jakým s těmito informacemi nakládají.

Zvolený kvalitativní přístup se ukázal jako přínosný, neboť umožnil hlubší analýzu individuálních zkušeností adoptivních rodin a jejich subjektivního prožívání celého procesu osvojení. Díky otevřenosti respondentů bylo možné získat cenné informace, které přispěly k lepšímu porozumění problematice adopce v českém prostředí. Tudíž se domnívám, že na základě vhodně zvoleného rámce výzkumných oblastí se mi podařilo shromáždit data, která odpovídají cílům a výzkumným otázkám této práce.

Bakalářská práce tak potvrzuje, že adopce je nejen právním aktem, ale především dlouhodobým procesem, který významně ovlivňuje životy dětí i jejich adoptivních rodičů. Výsledky výzkumu mohou být využity jako podklad pro další zkoumání této problematiky, zároveň mohou posloužit jako inspirace nejen odborníkům pracujícím v oblasti náhradní rodinné péče, ale i široké veřejnosti, která se o toto téma zajímá a chce se o něm dozvědět více.

Seznam použitých informačních zdrojů

ARCHER, Caroline, 2001. *Dítě v náhradní rodině: [nejčastější problémy při výchově mladších dětí v náhradní rodině]*. Přeložil Petra VLČKOVÁ. Praha: Portál. ISBN 80-7178-578-4.

BUBLEOVÁ, Věduna; VÁVROVÁ, Alena; VRÁNOVÁ, Lucie a FRANTÍKOVÁ, Jana, 2011. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. ISBN 978-80-87455-01-2.

BUBLEOVÁ, Věduna, 2013. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 2., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. ISBN 978-80-87455-17-3.

BUBLEOVÁ, Věduna, 2014. *Základní informace o osvojení (adopci)*. 3., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. ISBN 978-80-87455-18-0.

DVOŘÁČEK, Jiří, 2009. *Kompendium pedagogiky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. ISBN 978-80-7290-405-1.

GABRIEL, Zbyněk; NOVÁK, Tomáš, 2008. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada Publishing. 144 s. ISBN 978-80-247-1788-3.

HENDL, Jan, 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 80-736-7040-2.

MATĚJČEK, Zdeněk, a kol, 1999. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál. 184 s. ISBN 80-7178-304-8.

MATĚJČEK, Zdeněk, KOLUCHOVÁ, Jarmila, (ed.), 2002. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-637-3.

NOVOTNÁ, Věra a PRŮŠOVÁ, Lenka, 2004. *K vybraným otázkám osvojování dětí*. Praha: Linde. ISBN 80-86131-56-4.

ŠVAŘÍČEK, Roman a ŠEĐOVÁ, Klára, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

VESELÁ, Renata, 2005. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia. ISBN 80-86432-93-9.

ZEZULOVÁ, Dagmar, 2012. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál. ISBN 978- 80-262-0065-9

Internetové zdroje

BUBLEOVÁ, Věduna, VRÁNOVÁ, Alena, FRANTÍKOVÁ, Jana, VANČÁKOVÁ, Martina. *Průvodce náhradní rodinnou péčí*. [online]. Středisko náhradní rodinné péče, Praha 2008. Dostupné z: <https://www.knihovnanrp.cz/wp-content/uploads/2017/03/pruvodce-nahradni-rodinnou-peci.pdf>

DDŠ. *Dejme dětem šanci*. [online]. 2021. Dostupné z: <https://www.dejmedetemsanci.cz>. [cit. 2025-03-02].

MPSV. *Ministerstvo práce a sociálních věcí*. [online]. 2025. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz>. [cit. 2025-02-24].

ŠD. Středisko náhradní rodinné péče. *Šance Dětem*. [online]. 2024. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/> [cit. 2025-03-04].

UMPOD. *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí*. [online]. 2025. Dostupné z: <https://www.umpod.cz/web/cz>. [cit. 2025-02-22].

Zákony

ČESKO, 2012. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. § 794. In: Sbíрка zákonů České republiky.

ČESKO, 2012. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. § 800. In: Sbíрка zákonů České republiky.

ČESKO, 2012. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník § 956. In: Sbíрка zákonů České republiky.

ČESKO, 1999. Zákon č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí. § 27a. In: Sbíрка zákonů České republiky.

Vyjádření k využití nástrojů umělé inteligence

V průběhu zpracování bakalářské práce na téma Náhradní rodinná péče byly využity vybrané nástroje umělé inteligence, a to výhradně k podpoře akademického psaní v souladu s etickými zásadami vědecké práce. Konkrétně byly tyto nástroje použity pro vyhledávání odborné literatury, kontrolu gramatiky, hledání synonym a volbu vhodné terminologie.

Vyhledávání relevantní odborné literatury je klíčovým krokem při tvorbě jakékoli akademické práce. Umělá inteligence mi tak umožnila efektivnější identifikaci zdrojů a rychlejší orientaci v dostupných textech. V rámci práce však byla všechna literatura vždy důsledně ověřována. Kontrola gramatiky a stylistiky napomohla k odstranění případných jazykových nedostatků a zvýšení srozumitelnosti textu. Rovněž bylo využito funkcí pro hledání synonym a přesné terminologie, aby byl jazyk práce více jednotný.

Použití těchto nástrojů významně přispělo k efektivitě psaní. Zároveň však bylo dbáno na to, aby umělá inteligence nebyla využívána způsobem, který by narušoval původnost práce a také aby veškeré odborné analýzy a závěry byly výsledkem vlastního myšlení autora.

Seznam příloh

Příloha 1 – Formy náhradní rodinné péče a jejich specifika

Příloha 2 – Rozhovor Terežka

Příloha 3 – Rozhovor Adámek

Seznam tabulek

Tabulka 1- První oblast: otázka č.1, zdroj: vlastní	32
Tabulka 2- První oblast: otázka č.1, zdroj: vlastní	33
Tabulka 3- První oblast: otázka č.2, zdroj: vlastní	35
Tabulka 4- Druhá oblast: otázka č.1, zdroj: vlastní.....	36
Tabulka 5- Druhá oblast: otázka č.2, zdroj: vlastní.....	38
Tabulka 6- Druhá oblast: otázka č.3, zdroj: vlastní.....	41
Tabulka 7- Druhá oblast: otázka č.4, zdroj: vlastní.....	42
Tabulka 8- Třetí oblast: otázka č.1, zdroj: vlastní	44
Tabulka 9- Třetí oblast: otázka č.2, zdroj: vlastní	45
Tabulka 10- Čtvrtá oblast: otázka č.1, zdroj: vlastní.....	47

Příloha 1 – Formy náhradní rodinné péče a jejich specifika

	Vztah k dítěti	Práva a povinnosti pečující osoby	Výhody pro dítě	Odměna pro pečující osobu	Práva a povinnosti původní rodiny
Svěření do péče jiné osoby než rodiče	Příbuzná nebo dítěti známá osoba	Pečuje, vychovává a další práva a povinnosti jsou vymezeny soudním rozhodnutím	Dítě zůstává v původní rodině nebo u známých osob	Žádná	Trvá vyživovací povinnost, rodičovská zodpovědnost je omezena soudním rozhodnutím
Osvojení	Osvojitelem se nemůže stát příbuzný, prarodič nebo sourozenec. Mezi osvojitelem a osvojencem musí být přiměřený věkový rozdíl	Plná rodičovská zodpovědnost	Dítě získává novou rodinu, dostává se na úroveň biologických dětí svých osvojitelů, osvojitelé mají vyživovací povinnost k němu, ono k nim, dědí po sobě navzájem	Žádná	Příbuzenské vztahy k původní rodině zanikají
Poručenství v péči	Příbuzná nebo dítěti známá osoba či osoba zařazená v evidenci žadatelů o zprostředkování NRP	Pečuje, vychovává, zastupuje dítě a spravuje majetek dítěte. Podléhá doзору soudu, k některým rozhodnutím je třeba souhlas soudu	Dítě není v ústavu a má možnost vyrůstat v rodinném prostředí	Odměna pěstouna	Rodiče mají vyživovací povinnost, rodičovská zodpovědnost je pozastavena nebo zrušena
Pěstounská péče	Příbuzná nebo dítěti známá osoba či osoba zařazená v evidenci žadatelů o zprostředkování NRP	Pečuje o dítě a vychovává ho, zastupovat dítě může jen v běžných záležitostech	Dítě není v ústavu a má možnost vyrůstat v rodinném prostředí	Odměna pěstouna	Rodiče mají zpravidla všechna práva a povinnosti, trvá vyživovací povinnost
Pěstounská péče na přechodnou dobu	Osoba zařazená v evidenci žadatelů o zprostředkování NRP	Pečuje o dítě a vychovává ho, zastupovat dítě může jen v běžných záležitostech	Dítě není v ústavu a má možnost vyrůstat v rodinném prostředí	Odměna pěstouna	Rodiče mají zpravidla všechna práva a povinnosti, trvá vyživovací povinnost
Poručenství bez péče	Příbuzná nebo dítěti známá osoba či osoba zařazená v evidenci žadatelů o zprostředkování NRP	Poručník dítě zastupuje a spravuje majetek dítěte, k některým rozhodnutím je třeba souhlas soudu	Je vyřešeno zastupování (ochrana zájmů) dítěte	Žádná	Rodiče mají vyživovací povinnost, rodičovská zodpovědnost je pozastavena nebo zrušena
Opatrovník	Kdokoliv, koho určí soud, i právnická osoba – orgán sociálně-právní ochrany dětí	Hájí zájem dítěte, rozsah jeho práv a povinností stanoví soud	Jsou chráněny zájmy dítěte	Žádná	Rodičovská zodpovědnost může být omezena

(Bubleová, 2011, s. 40, 41, zpracování: vlastní)

Příloha 2 – Rozhovor Terezka

My jsme Terezku dostali malou, byly jí teprve čtyři měsíce, když nám ji dali.

„Jak dlouho jste se snažili o vlastní dítě a z jakého důvodu jste se rozhodli pro adopci?“
Snažili jsme se určitě pět až šest let a jelikož nám to nešlo přirozeně, tak jsme se rozhodli pro adopci. Pěstounskou péči jsme od začátku nechtěli, protože si člověk na dítě zvykne a pak mu řeknou, že jde pryč. Zkrátka je tam to riziko, že vám ho vezmou a máte ho pouze na přechodnou dobu. Proto jsme se rozhodli pro adopci. Trvalo to necelé dva roky, než jsme dceru dostali, byl to fofr. Nečekala jsem, že to bude takhle rychlé. Co jsem měla jedny známé, tak ty čekali tři až pět let a my jsme jí měli od zažádání do dvou let doma. I naše rodina nám byla velkou oporou v době procesu adopce a všichni přijali naše rozhodnutí bez problémů. S manželem jsme se bavili, že malé dítě nedostaneme kvůli našemu pokročilému věku, tak naším jediným požadavkem bylo dostat dítě do tří let věku. Když jsme o dítě zažádali, tak nám bylo s manželem oběma čtyřicet let. Říkala jsem si, že už jsme dost staří na to, abychom dostali takhle malé dítě a že nám ho nikdo nedá. Myslím si, že jsme čtyřměsíční dítě nakonec dostali možná kvůli mé bývalé profesi zdravotní sestry. Také jsem říkala, že by nám nevadili dvojčata či sourozenci nebo pokud u dítěte bude takové zdravotní postižení, které je léčitelné. Nevadilo by nám i pokud by dítě v budoucnu mělo mít brýle či vadu řeči. *„Takže jste do toho šli, i když jste věděli, že by u dítěte mohl být nějaký zdravotní problém?“* Ano, přesně tak. Podali jsme žádost a po ní jsme museli podstoupit psychotesty. Po jejich absolvování následovala víkendová sezení po dobu čtyř týdnů, kterých se společně s námi zúčastnilo šest až osm rodin. Řešila se tam naše schopnost vychovávat dítě, jaké máme představy, jaké zázemí dítěti můžeme nabídnout nebo jestli nám nevadí, že by u dítěte byly lehké zdravotní problémy. Myslím si, že zdravé dítě vám nezaručí nikdo, ani vy jako matka nemusíte porodit zdravé dítě, proto do toho člověk musí jít, i když to nikdy není na sto procent jisté. Po absolvování těchto víkendových sezení neboli kurzů na nás školitelky napsaly posudek, který se podstoupil dál. Díky tomu mohli na úřadu, jak oni říkají „vybrat dítěti rodiče, a ne dítě žadateli“. Samozřejmě že rodiče mají nějaké požadavky a mohou si říct, že by chtěli například blondáka, ale takhle to bohužel nefunguje. Spíš uvedou, že by jim nevadilo, kdyby dítě mělo brýle nebo nějakou léčitelnou vadu a podle toho se posuzuje, co by rodičům nevadilo, co by tolerovali a s čím by se dokázali sžít.

Pak už jen čekáte na to, až se vám ozvou, že pro vás mají připravené dítě. Paní referentka mi tvrdila, že vždy říká, jakého pohlaví a věku dítě bude, ale já jsem se nedozvěděla ani jedno. Volali nám ve čtvrtek, jestli se v pondělí můžeme dostavit na krajský úřad sociální péče. Tam přišla paní referentka a ptala se nás, jak se těšíme. Zarazili jsme se, protože jsme nevěděli, na co se máme těšit. Poprvé nám bylo oznámeno, že naše dítě bude holčička. Když jsem se podívala na manžela, přišlo mi, že je trochu zaskočený, ale tento moment trval jen chvíli. Byl červen a oni nám řekli, že se holčička narodila v únoru. Má první reakce byla, že je to dobré, protože jsem si myslela, že jí je rok a půl. Na to mi bylo řečeno, že se narodila v únoru tohoto roku. V tento moment spadla brada mně, protože tak malé dítě jsem nečekala. Opravu jsem nevěřila tomu, že ji dostaneme tak malou. Poté se nás zeptali, jestli holčičku chceme vidět. Přestože jsme to měli poměrně daleko a časově natěsno jsme souhlasili. Chtěli jsme ji vidět hned v ten den. Když jsme přijeli do kojeneckého ústavu, tak se mě rovnou zeptali, jestli si ji chci nakrmit. Souhlasila jsem a chvíli jsme tam s ní pobýli. Můj nejoblíbenější zážitek z tohoto dne je, že když si ji po krmení vzal do ruky manžel, ona ho celého pozvracela a v tento moment jsme věděli, že si ho označkovala a je naše.

„Jaké jste měli pocity, když jste ji poprvé spatřili?“ Byla nádherná, bylo to krásné. (Matka dojatě se slzami v očích). Spadla z nás obrovská úleva. Nedokážu to slovy popsat. V ten moment celé předání dítěte záviselo pouze na paní primářce, která nás nechala další den se na ni přijet podívat znovu. Hned se začaly vyřizovat papíry.

„Za jak dlouho jste ji měli doma od chvíle, co jste ji viděli poprvé?“ Za týden. Bylo to období, kdy se nám celý život změnil. Začali jsme ji hned začleňovat do rodiny, to proběhlo v pořádku. Všichni naši příbuzní za nás byli moc rádi a chtěli se hned začít chlubit dalším svým známým, my jsme to ale zatím nechtěli. Báli jsme se, že během prvního měsíce se může stát cokoliv a dítě si z jakéhokoliv důvodu nenecháme. Měla jsem obavy, že kdyby tato situace nastala, tak nám všichni budou vyčítat, že jsme tu šanci měli a promarnili ji. Ne že bych se bála odsouzení ze strany rodiny, spíše ze strany okolí. Dítě mohlo být přeci jen romského nebo jiného původu a v tomto případě bychom do toho s manželem nešli. Přeci jen žijeme v malém městě na vesnici, kde nás všichni znají. Teď zpětně vím, že u nás na vesnici všichni naše rozhodnutí pro adopci respektují. Myslím si, že v dnešní době se na toto rozhodnutí pohlíží úplně jinak než kdysi.

„Když se tedy zeptám, Terežka ví že je adoptovaná?“ Ví. „A jak probíhalo, když jste jí to oznámili?“ Řekli jsme jí to před nástupem do školy. Já jsem to tedy chtěla udělat trochu jinak, ale pak jsme to vyřešili tak, že jsme ji řekli, že byla v nemocnici, kde jí maminka nechala a neměla o ni zájem, tak jsme si ji našli my. I jsme přemýšleli, kdy jí to říct, oni sice tvrdí, že se o tom s dítětem má mluvit od mala, ale každé dítě chápe úplně jinak a lidi jsou zlí, hlavně děti dokážou být zlé. Takže jsme jí to řekli, ví o tom a je s tím srozuměná. Pouze jednou se mi stalo, že měla nějaký zkrat, při kterém mi řekla „no jo ty nejsi moje máma“, ale v okamžiku mi odpověděla „ne maminko, já jsem to tak nemyslela“. Jediné, co neví, je fakt, že má sourozence. „A ten je také adoptovaný?“ Není, toho má v péči jeho otec. Je o deset let starší než Terežka. Ona o něm neví a nechci jí to říkat. Říkala jsem si, že třeba jednou, až bude chtít vědět víc a bude si zjišťovat více informací. „Takže se zatím neptá na svou adopci?“ Ne, vůbec. Jen často říká, že by chtěla sourozence, především mladšího, což už ale bohužel nejde vzhledem k našemu věku, proto ji nechci ranit. Pouze jednou měla takové období, kdy jsme ji asi rozčílili a měla ten svůj zkrat, ale jinak o tom vůbec nemluví, nezajímá se a bere to tak nějak přirozeně. Ani s kamarády to nijak neřeší. Ze začátku si myslím, že se jich dost ptala, ale dnes už bych tak nějak řekla, že to přestala vnímat.

„Teď bych se zaměřila především na Terežku, mou první otázkou je, jaký je její charakter a jak se projevuje v určitých situacích?“ Je moc důvěřivá, což si myslím, že není úplně dobře. Je taková, že se ráda pro ostatní rozdá, proto ji musíme usměrňovat a vysvětlovat jí, že takhle to občas nejde. Ať už je to pro někdo z rodiny či z kamarádů ze školy, tak je schopná udělat cokoli a často si to ani neuvědomuje. Nepozná hodnotu peněz, věci a nemá srovnání, když by dala kamarádovi čokoládu za pár korun, či například nový telefon. Nemá cit pro hodnoty, je jí to jedno, dala by všechno.

Jinak Terežce je nyní třináct let a je na základní škole. Chodí do páté třídy na základní školu speciální, protože jí učení celkově moc nejde. Jak říkám, nějaká porucha tam bude. Neumí rozeznat hodnotu peněz, jestli je to deset korun či sto korun, je to pro ni stejné. Neumí si dát dohromady souvislosti, nerozezná rozdíly mezi „mít rád“ a „mýt okna“. Jako malá měla odklad a jeden školní rok opakovala. Ze začátku chodila do normální školy, kde jí to nešlo a do toho začal covid. Říkala jsem si, že udělat rozhodnutí a dát jí do speciální školy jsem měla dřív, jenomže tam byl problém s manželem, který si nechtěl přiznat,

že školu nezvládá a je lenivá. Jinak je hrozně šikovná, cokoliv si potřebuje najít v rámci svých zájmů ji nedělá problém.

„V jakých předmětech ve škole vyniká a jaké předměty ji naopak moc nejdou?“ Největší problém je jednoznačně matematika, český jazyk a anglický jazyk. Co se týče ručních prací, výtvarné činnosti, pracovních činností a počítačů, to jí jde a baví. Řekla bych, že činnosti, do kterých není nucená, jí zajímají daleko víc. Zatímco činnostem, které jí někdo nutí, nevěnuje pozornost. V matematice při počítání do deseti počítala na prstech, teď počítá na ose, ale jakmile počítá dvouciferná čísla a dostane se přes desítku, tak už neví, co dělat a dělá jí to problém. Chybí jí představivost. Co budeme dělat dál zatím nevíme, na této speciální škole může být pouze do šesté třídy, ale je možné, že se to změní a bude tu moct zůstat až do deváté třídy. Bojím se, pokud by měla jít někam jinam, hlavně kvůli dojíždění. Do školy je zvyklá jezdit autobusem nebo se mnou autem. Má naučenou trasu, kterou chodí za mnou do práce ze školy.

„Má Terežka nějaké zájmy nebo sny, kterých by v budoucnu chtěla dosáhnout?“ Chtěla by dělat cokoliv se zvířaty, nejraději by byla zvěrolékařka či se o zvířata jen starala. Také často tvrdí, že půjde pracovat k dědovi a bude dělat zámečnickinu, ale to jí rozmlouváme. Jako malá chodila do tanečního kroužku a na plavání. Nejraději by šla do všeho, ale problém jí dělá to, že musí poslouchat a dělat co po ní chtějí ostatní. Plavání jí šlo i bavilo, ale pouze když si mohla dělat co chtěla. Jakmile jí někdo říkal, co a jak má dělat, byl problém, má svoji hlavu a musí být po jejím.

„Na základě čeho byla Terežce navržena základní škola speciální?“ Začalo to s diagnózou ADHD, ale největším důvodem, proč jsem to začala řešit bylo, že i přestože Terežka měla na státní základní škole asistentku, která jí pomáhala, musela se začít učit na chodbě, aby nerušila ostatní děti. A to mně začalo vadit, proto jsme navštívili pedagogicko-psychologickou poradnu, kde nám doporučili výuku v základní škole speciální.

Terežka se ve škole dokáže soustředit nejdéle patnáct minut. Proto jí paní učitelka, i přesto, že já to moc nepodporuji, dovolila nosit si do vyučování její oblíbenou pracovní činnost. Jsou to takové kamínky, které lepí dle obrysu na tvrdý papír a vznikne jí z toho obraz. Dost se tím při vyučování zklidní a pak dále pokračuje v povinné práci. Pokud tohle nemá, tak má dovoleno si kreslit.

Děti je ve třídě maximálně třináct a mají asistentku, proto je přístup výuky více přizpůsoben dětem a jejich potřebám. Myslím si, že v budoucnu tam bude něco víc než jen diagnóza ADHD, ale nikdo nám nic předem neřekl. Byli jsme i na neurologii, ale nikdo nám k tomu více neřekl. V pedagogicko-psychologické poradně nám řekli, že Tereška má opožděný vývoj a že se to může zlepšit, ale už nikdy nebude na úrovni svých vrstevníků.

„Jak vychází se svými vrstevníky?“ Je velmi kamarádká. Už ji začala předčasná puberta a mám pocit, že od té doby se nejraději zavře do svého pokoje, kde si pustí klimatizaci a nevylézá ven. Občas je „na zabití“, ale musím říct, že se velmi zklidnila. Kdysi totiž často vymýšlela nesmysly. Teď už je starší, a tak ráda kouká na YouTube a TikTok. Stále dělá různé pokusy nebo si vyrábí vlastní sliz, ráda objevuje a zkouší nové věci. Od mala byla vždy akčnější než jiné děti, to nám říkaly i paní učitelky ve školce. Už ve školce musela mít asistentku kvůli její diagnóze ADHD, protože byla, jak já říkám „tryskomyš“. Než se za ní učitelky ve školce stihly otočit, tak byla schopná roztočit všechny kohoutky v koupelně.

„Jaké jsou její silné stránky a v čem vyniká mimo školní aktivity?“ Je velmi zručná, ráda cokoliv vyrábí, maluje a umí si uvařit i základní pokrmy. Nejraději dělá vajíčka a palačinky, ale nemůže je zadělávat sama, protože nemá přehled a orientaci v mírách.

„Znali jste zdravotní stav dítěte nebo popřípadě jeho biologických rodičů před adoptí?“ Nic o nich nevíme ani nám nesměli nic sdělit. Já jsem se tedy ptala a jediné co nám řekli bylo, že matka má nějaké postižení, konkrétní nebyli. Je to postižení evidentně psychického rázu. Zajímalo mě, jestli matka vystudovala nějakou školu a bylo mi řečeno, že je vyučená za příspěvní rodičů. Myslím si, že Tereška po ní něco zdělila, protože je nesoustředěná a má problémy s učením.

„Jak jste se vyrovnávali s možnými problémy vztahujícími se k biologickým rodičům?“ Nelze se předem vyrovnat, protože oni nic neřeknou. Jde jim hlavně o ochranu dítěte i biologických rodičů. Mohlo by pak dojít k hledání identity ze strany dítěte, ale také ze strany rodičů. Dnes už to tak není, ale za nás to bylo tak, že po dobu prvního roku adoptce byl tento proces zrušitelný a pak až se žádalo o adoptci nezrušitelnou. Tento první rok člověk trne a bojí se.

Během procesu adopce jsem nepochopila jednu věc. Při narození Terezce bylo přiřazeno rodné číslo. Když jsme jí dostali do zrušitelné adopce, tak dostala nové rodné číslo a naše příjmení. Mohli jsme jí také změnit křestní jméno, ale to jsme neudělali. Po roce jsme žádali o nezrušitelnou adopci, kde jí opět změnili rodné číslo, již potřetí. První rok adopce pro nás byl nejhorší. Doufali jsme, že se nám neozve její biologická matka a nebude Terezku chtít zpět. Člověk nikdy neví. Ale jakmile nám přišlo, že adopce je nezrušitelná, tak se nám velmi ulevilo. Od narození byla Terezka na umělé výživě. Jak jsem pochopila, tak biologická matka se jí vzdala už před porodem. Pak čekali na šestinedělí, jestli nedojde k laktační psychóze a jestli si své rozhodnutí nerozmyslí. V tomto případě bylo ale od začátku jasné, že matka byla starší, rozvedená, s psychickými problémy a žila se svými rodiči, kteří byli vyššího věku. Ani svého prvorozeného syna neměla v péči, ten žil se svým biologickým otcem. Takže jsem doufala, že Terezku nebude chtít zpět.

„Podstoupila byste celý proces osvojení znovu?“ Asi ano, pro nás to bylo jediné řešení. Nešla bych do pěstounské péče, té bych se bála. Nechtěla bych, aby mi někdo později oznámil, že dítě jde pryč, protože jeho biologická rodina o něj má zájem. I jsem od známých slyšela, že na pěstounskou péči museli čekat mnohem déle než my na adopci.

„Vnímáte nějakou problematiku osvojení?“ Myslím že ne. I přesto, že není Terezka úplně zdravá, tak jsem ráda za naše rozhodnutí a nic bych neměnila. Zdraví člověk neovlivní ani u svého vlastního biologického dítěte. Může se mu cokoliv stát i v průběhu života a nic s tím neuděláte.

„Při celkovém procesu adopce nastaly nějaké problémy, které jste musely řešit?“ Vůbec ne, nejsem si vědoma, že by nějaké problémy nastaly, naopak jsem byla mile překvapená z celkového procesu adopce. Může se stát, že po nějaké době se Terezka začne zajímat o svou biologickou matku i otce, ale nad tím raději nechci nyní přemýšlet.

„Moje poslední otázka je, jestli máte nějaké rady, které byste dala ostatním rodinám, které také zvažují adopci?“ Nebát se a jít do toho. Samozřejmě člověk musí zvážit veškeré pro a proti, ale myslím si, že se vždy najde více těch pozitivních věcí. Pokud člověk o dítě opravdu stojí, tak by tento proces měl podstoupit. Pokud mu jde především o kariéru, tak ne, ale takhle to funguje i v normálním životě.

Příloha 3 – Rozhovor Adámek

O vlastní dítě jsme se snažili přibližně jeden až dva roky, včetně návštěv tří klinik asistované reprodukce, především kliniky ISCARE, kterou jsme navštěvovali pravidelně. Dostali jsme se do fáze, kdy pan primář zjistil, že je problém u mé teď už bývalé manželky (Jana) a proto mít vlastní biologické dítě nepůjde. Jana měla v devatenácti letech autonehodu, při které se jí poškodily některé vnitřní orgány. Pan primář nás tedy odkázal na jinou kliniku, kde nám sdělili, že i v případě úspěchu by při porodu hrozilo vysoké riziko ohrožení života matky nebo dítěte. Z tohoto důvodu nám doporučili adopci, kterou jsme nakonec přijali, protože jsme o této možnosti již delší dobu sami přemýšleli.

Všechny možné dokumenty o osvojení jsme si již v ten den vyhledali na internetu. Byl to několikastránkový elaborát, který jsme po večerech vyplňovali a následně odeslali na kraj. Po celém procesu nás čekalo několik sezení, pohovorů a psychotestů. Psychotesty byly velmi náročné, avšak po jejich absolvování nás zařadili do programu, kterého se s námi účastnilo dalších sedm rodin. Kupodivu jsme měli štěstí úplně ve všem. Od podání žádosti, přes schválení na kraji až po registr potencionálních rodičů a samotného řízení. Vše šlo tak moc rychle, že jsme byli vyhodnoceni jako rodina s nejrychleji osvojeným dítětem.

„Jak dlouho tedy trval celkový proces od doby, co jste podali žádost o osvojení?“ Jak říkám, u nás vše bylo velmi rychlé, v rámci měsíců. Do jednoho roku od podání žádosti jsme o Adámkovi věděli.

Vzdělávací adopční program probíhal jednou měsíčně po dobu tří dnů. Během dne jsme trávili čas v jedné místnosti spolu se sedmi dalšími páry, které rovněž usilovaly o adopci. Program zahrnoval celodenní sezení od rána do večera s krátkými přestávkami. Během nich jsme absolvovali přednášky od různých odborníků, včetně lektorů, psychologů, lékařů, ředitelů mateřských škol a dětských domovů, stejně jako od pěstounů a osvojitelů, kteří již mají zkušenosti s adopcí dítěte. Tyto třídenní kurzy jsme absolvovali asi třikrát, než vyhodnotili naše výsledky. O našem rozhodnutí požádat o osvojení jsme otevřeně mluvili se všemi – věděla o tom celá rodina, blízcí přátelé i kolegové a nadřízení v práci. Díky tomu jsme si mohli dovolit věnovat procesu tolik času. Během celé cesty jsme od okolí dostávali velkou podporu a pomoc, což nám možná pomohlo stát se prvním párem z celého programu, který získal dítě do péče.

„*Měli jste nějaké požadavky na dítě?*“ Měli. Chtěli jsme zdravé dítě, které bude mít jednu hlavičku, dvě ručičky a dvě nožičky. Také jsme chtěli, aby dítě bylo našeho etnika a nemělo žádné zrakové či sluchové vady. Pohlaví nám bylo jedno a věk byl daný mezi prvním až třetím rokem dítěte. Nejdůležitější pro nás bylo, aby dítě bylo zdravé. Proto hned, co jsme dostali Adámka do péče, jsme navštívili všechny speciální oční a jiné kliniky, kde jsme zjistili, že je vše v pořádku a dítě je naprosto zdravé. Jeho biologická matka byla velmi mladá, bylo jí pouze osmnáct let, když čekala našeho syna. Také na tom byla zdravotně špatně kvůli její drogové závislosti, naštěstí v době těhotenství ji pečlivě hlídali, aby se nic nestalo s dítětem. Otec je znám, ale k dítěti se nikdy nehlásil. Víme, kde biologičtí rodiče přibližně žijí, také známe biologickou babičku, se kterou jsme byli v kontaktu a posílali si navzájem dopisy. Neměli bychom vědět o biologické rodině vůbec nic, ale zjistit se dá vše. Adam má také biologickou sestru, o které zatím neví. Je jen o rok a půl starší a vyrůstá v péči svých prarodičů.

Adámka jsme si vzali do péče, když mu bylo něco málo přes rok. Po narození šel přímo do ústavní péče, kde strávil několik měsíců. Následně se ho ujala jeho biologická babička, v tu dobu tedy byl doma se svou sestrou. Časem však nastaly potíže, protože prarodiče nezvládali péči o obě děti najednou. Adámek už od útlého věku potřeboval hodně pozornosti, kterou mu nebyli schopni poskytnout. Proto byl umístěn do pěstounské rodiny, kde zůstal, dokud jsme si ho nevzali my. Poté jsme syna jezdili pravidelně navštěvovat k pěstounům a po necelých třech týdnech jsme si ho mohli vzít konečně domů.

„*Jak Adámka přijaly vaše rodiny a přátelé?*“ Lépe, než jsme očekávali, všichni říkají že je náš. V rodině jsme se tedy s žádnými narážkami nepotkali. Tehdy ani mezi přáteli, aspoň tak to na nás působilo. Samozřejmě si o tom všichni povídali a Adámek to začínal vnímat. Tudíž když jsme se poprvé rozhodli, že mu to oznámíme, tak utekl, že to nechce poslouchat. Týden na to s tím přišel sám a řekl, že ho to nezajímá, protože nás má stejně rád. V tu dobu mu bylo necelých pět let, takže si myslíme, že prvotní impulsy dostal ve školce, kde o tom učitelky věděly a zřejmě se před ním prořekly. Také od ostatních dětí to slýchal, tudíž něco tušil. Doteď si pamatuje pěstouny, u kterých byl, jelikož jsme je společně nějakou dobu navštěvovali.

Adámkovi bude letos deset let a s bývalou manželkou Janou, se kterou jsme si ho osvojili, jsme rozvedeni necelých pět let. Adam to dodnes snáší velmi špatně. Chce být u mě, ale do péče ho dostala Jana, protože byl malý, a tak potřeboval především matku. Adámka si beru každý druhý týden od pátku do pondělí. Každý první víkend je u svého dědy z matčiny strany, tudíž Jana s ním tolik času netráví, jen přes týden, kdy má Adam školu.

„Jaký je charakter Adámka a jak se projevuje v určitých situacích?“ Máme veliké štěstí v tom, že je velmi inteligentní a pracovitý. Za to je velmi plachý, nedůvěřivý a rychle dokáže prokouknout charakter ostatních lidí. Je citlivý, proto má rád jistotu a vyžaduje hodně pozornosti. I ve školce probíhalo vše v pořádku. Vždy si raději hrál s holčičkami na kosmetický salón, kadeřnici nebo na rodinu. Je velmi šikovný a manuálně zručný. Brzy se naučil stříhat, kreslit, vyrábět a zacházet s předměty jako jsou nůžky a nůž. Také před nástupem do školy už uměl číst a psát. Již několik let umí vařit a péct plnohodnotná jídla, vše si sám připraví, nakrájí, ochutí a uvaří. Rád sleduje filmy a seriály o vaření a miluje Jamieho Olivera. Původně chtěl být právníkem, teď mluví o tom, že bude profesorem na vysoké škole. Kuchařem prý být nechce, baví ho to, ale má to pouze jako zálibu. Také je velmi nadaný ve sportu. Má velmi dobrou výdrž v běhu, baví ho bojové sporty, jízda na kole a skvěle umí házet a chytat míč. Proto bych chtěl, aby začal hrát házenou, má pro ni i skvělé predispozice – je rychlý, vysoký, obratný a nebojí se rány, ale jelikož jsme v situaci, kdy si Adama střídáme a matka bydlí mimo město, tak je zatím těžké to dát dohromady. Jeho matka dokončuje vysokou školu a pracuje, tudíž na něj nemá tolik času a nemůže ho tak vozit na žádné kroužky. Autobusem už sám umí jezdit, ale pouze pár zastávek. Jezdí každé ráno do školy a ze školy, třeba až bude starší tak začne jezdit na kroužky sám. *„Jaké jsou jeho silné a slabé stránky?“* Myslím, že všechny zkušenosti a zážitky, kterými si prošel v tak nízkém věku, z něj udělaly velmi silného člověka, zejména po mentální a psychické stránce. Sice je citlivý, ale má to v životě těžké. To je možná ten důvod, proč tak rád pomáhá druhým lidem, když je u mě, tak uklízí, vaří, peče, pracuje na zahradě a celkově se zajímá o chod domácnosti. Také rychle okouká jakékoliv chování a výrazy, bohužel někdy i ty negativní.

Adam chodí do třetí třídy, mohl být už ve čtvrté třídě, ale jelikož má narozeniny ke konci září, musel jít do školy o rok déle, což je škoda, protože je vyspělejší než jeho vrstevníci.

„V jakých předmětech ve škole vyniká a jaké předměty mu naopak moc nejdou?“ Perfektně mu jde matematika, sociální vědy a přírodní vědy. Zajímá se tak nějak úplně o všechno až na český jazyk, ten ho moc nebaví. Rád čte o vesmíru, přírodě a historii. Dětské knížky ho nebaví, má raději edukativní knížky, ze kterých si vždy vše zapamatuje, jelikož má dobrou paměť. Velmi jednoduše si zapamatuje jména, letopočty a také umí převyprávět nazpaměť jeho oblíbené filmy. Rád zpívá, sportuje a vypráví vtipy.

Anglický jazyk se učí od nízkého věku a jeho snem je umět co nejvíce cizích jazyků, prý aby se uměl všude a se všemi domluvit. Aby to nevyznělo že je perfektní, tak občas zlobí, vzteká se a je nepříjemný až sprostý na lidi. Měl i období, kdy do všeho mlátil a rozbíjel věci, proto jsem uvažoval nad bojovým sportem, naštěstí toto chování se ustálilo nástupem na základní školu.

„Jak vychází se svými vrstevníky?“ Na tuhle otázku nedokážu úplně odpovědět, protože ho u sebe nemám tak často. Občas mluví o kamarádech ze školy, ale říká, že si s nimi tolik nerozumí, protože mají jiné zájmy než on. S námi si rád povídá o politice, dění ve světě a vědách, zatímco podle jeho slov dnešní děti pouze sedí doma u tabletu a hrají počítačové hry. Jednou nás zradil náš rodinný přítel, který byl ohromným kamarádem i pro Adama, to i přes to, že je v mém věku. Od té doby má Adámek problém s důvěrou k ostatním lidem a své kamarády si pečlivě vybírá, jelikož neumí odpouštět lidem. Jinak co vím, tak jeho nejbližšími kamarádkami jsou naše sousedka a také jeho první láska ze školky, obě jsou stejně staré jako Adam, ale bohužel se se s nimi vídá pouze výjimečně.

„Jaké jsou jeho zájmy a sny do budoucna?“ Mezi jeho zájmy určitě patří již zmiňované vaření, pečení perníčků a koláčků, práce na zahradě, sport a bojové sporty – rád bojuje s klackem a kope. Také určitě sledování filmů, ve kterých hraje Jackie Chan, či jakékoliv jiné historické filmy s motivem války. Jeho největším snem je teď určitě stát se profesorem na vysoké škole a učit matematiku, chemii, fyziku a jakékoliv jiné přírodní vědy. Především chce být učitelem, ale jelikož vidí, že jeho matka Jana dostudovává vysokou školu, tak cílí primárně na ní. Ještě je to brzo, teď bych byl nejraději, kdyby se nastěhovali zpět do města, kde bydlím. V ten moment bych ihned zažádal o střídavou péči. Jednak bych ho mohl vídat častěji a jednak bych na něj nemusel platit alimony. Pomohl bych mu splnit všechny jeho sny a vyzkoušet nové kroužky a zájmy.

„*Pomáhá vám někdo s výchovou Adámka?*“ Dědečka z mojí strany vidí málo, jelikož se odstěhoval pryč. Babičku navštěvujeme často. Má s ní skvělý vztah. Velmi rád s ní nakupuje potraviny. Zná všechny obchody, orientuje se, co kde mají a u nějakých potravin zná i ceny. Babičku si občas bereme na víkendy k sobě, takže nám velmi pomáhá. Rád se s ní mazlí a tulí, což u něj není tak časté.

„*Jak probíhá komunikace mezi vámi a bývalou manželkou ohledně výchovy Adámka?*“ Bohužel naše výchova moc jednotná není. Na spoustu věcí má úplně odlišné názory než já. Ale i přes to, že jsme rozvedení, tak spolu komunikujeme, už kvůli Adamovi. Občas si zavoláme a kdykoliv potřebujeme, tak se domluvíme a navzájem si vyhovíme.

Na konec bych ještě zmínil jeho biologickou sestru. Samozřejmě o ní zatím ještě neví, ale až budou oba dospělí, tak si myslíme, že by bylo vhodné, aby o sobě věděli. Jejich věkový rozdíl není tak vysoký, a i přes to, že o sestře či bratrovi nikdy nemluvil, tak chceme, aby věděl, že ji tu na světě někde má.

„*Podstoupil byste celý proces osvojení znovu?*“ Do celkového procesu osvojení bych teď už asi nešel, vzhledem k našemu rozvodu. Ale zase vím, že pokud bychom to neudělali, tak bych tu dnes neměl našeho Adámka. Proces byl sice neskutečně psychicky náročný, ale určitě ničeho nelituji. Hlavní je se nebát, být trpělivý, vytrvalý a obětovat tomu spoustu času.